

2022.015

Archeologienota Essene Bellestraat 225

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

17-3-2022

Titel: Archeologienota Essene Bellestraat 225

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 -
www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2022B23

Intern projectnummer: 2022.015

Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Affligem (Essene), Bellestraat 225

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 133150,02 en Y: 175903,12; X: 133415,37 en Y: 176026,91

Oppervlakte plangebied: 5376m²

Kadastergegevens: Affligem, Afdeling 2 Essene, Sectie B, Perceel 660E (zie figuur 14)

Topografische kaart: zie figuur 12 en 13

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog) en Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 17/03/2022

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	10
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	16
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	16
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	18
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	20
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	21
2.4. HISTORISCHE SITUERING	24
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	32
3. SYNTHESE	34
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	34
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	35
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	35
4. SAMENVATTING	38
5. BIBLIOGRAFIE	40
6. BIJLAGES	41

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Essene Bellestraat 225 (deelgemeente van Affligem, provincie Vlaams-Brabant), gelegen binnen woongebied, waarbij de som van de betrokken percelen groter is dan 3000m² en de totale oppervlakte van bodemingrepen meer dan 1000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

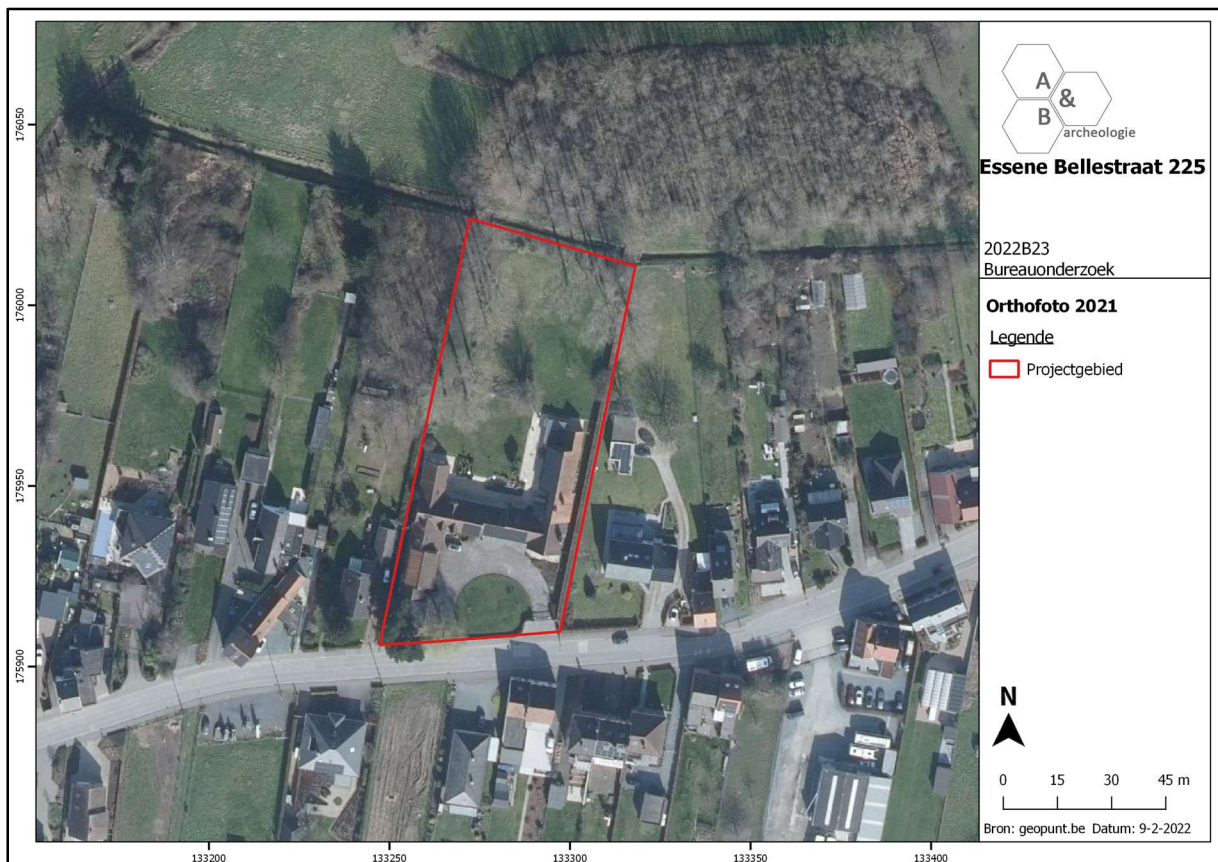
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied, 5376m² groot, het een bijna rechthoekige vorm en grenst in het zuiden aan de Bellestraat. Het terrein is noord-zuid georiënteerd en vertoont een getrapte helling van zuid naar noord. In de zuidelijke helft van het terrein is een grote woning aanwezig, bestaande uit meerdere gebouwvleugels en in de zuidwestelijke hoek een losstaand tuinhuis. Vooraan is een verharde oprit en voortuin aanwezig. De woning wordt via een bakstenen muur afgescheiden van de Bellestraat. Het noordelijke deel van het plangebied wordt ingenomen door een tuin met daarin enkele bomen.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Beeld op het plangebied vanuit de Bellestraat (bron: <https://www.google.com/maps>).

Figuur 3 Zicht op een deel van de achtergevel van de woning, met zicht op de getrapte helling, het terras en de woning zijn duidelijk lager gelegen dan de tuin (bron: initiatiefnemer).

2.2. Geplande werken

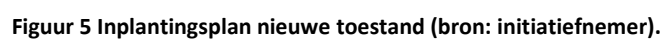
Alle gebouwen op het terrein worden gesloopt, met uitzondering van het losstaande tuinhuis in de zuidwestelijke hoek. De verharding rond de woning en de oprit worden opgebroken, alsook de tuinmuur.

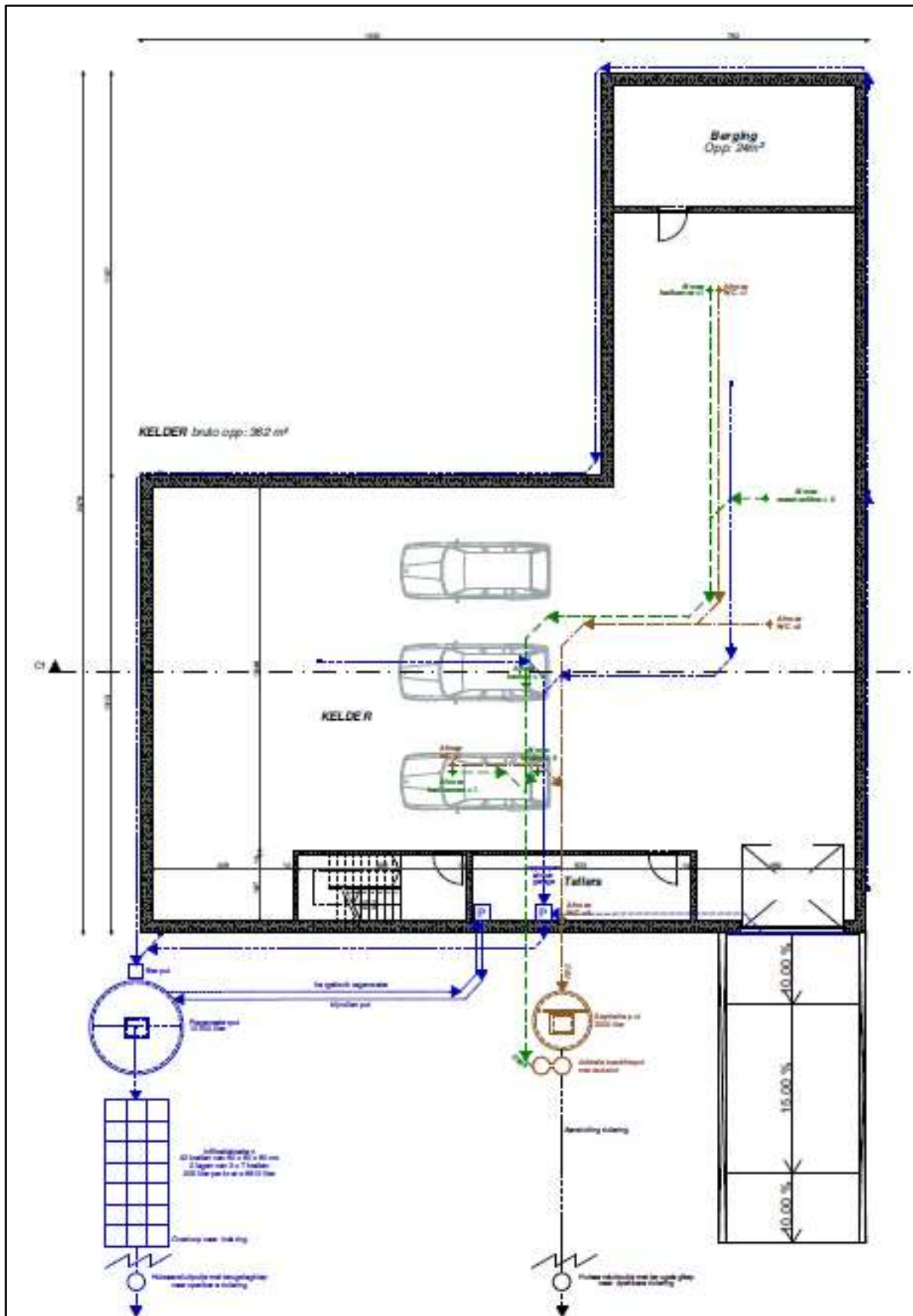
Er wordt een nieuwe L-vormige woning gebouwd centraal langs de oostelijke grens van het terrein. Deze woning valt volledig binnen het gabarit van de bestaande woning en verharding. Het gelijkvloers van de woning komt hoger te liggen dan het huidige gelijkvloers. De woning wordt onderkelderd, deze kelder zal dienst doen als parkeergarage en berging en heeft een oppervlakte van 388m². De kelder is bereikbaar via een inrit in de zuidoostelijke hoek. In de hoek tussen deze inrit en de kelder worden een regenwaterput, een infiltratievoorziening, een septische put en nutsleidingen aangelegd.

In het zuiden van het terrein wordt ook het maaiveldniveau plaatselijk licht gewijzigd, om een meer geleidelijke toegang/helling tot de nieuwe woning te bekomen. Er zal zowel afgegraven (30 tot plaatselijk 90cm) als opgehoogd worden en er wordt een boogvormige waterdoorlatende verharding aangelegd. Aan straatzijde wordt een nieuwe tuinmuur gebouwd, ca. 60cm naar het noorden ten opzichte van de huidige muur.

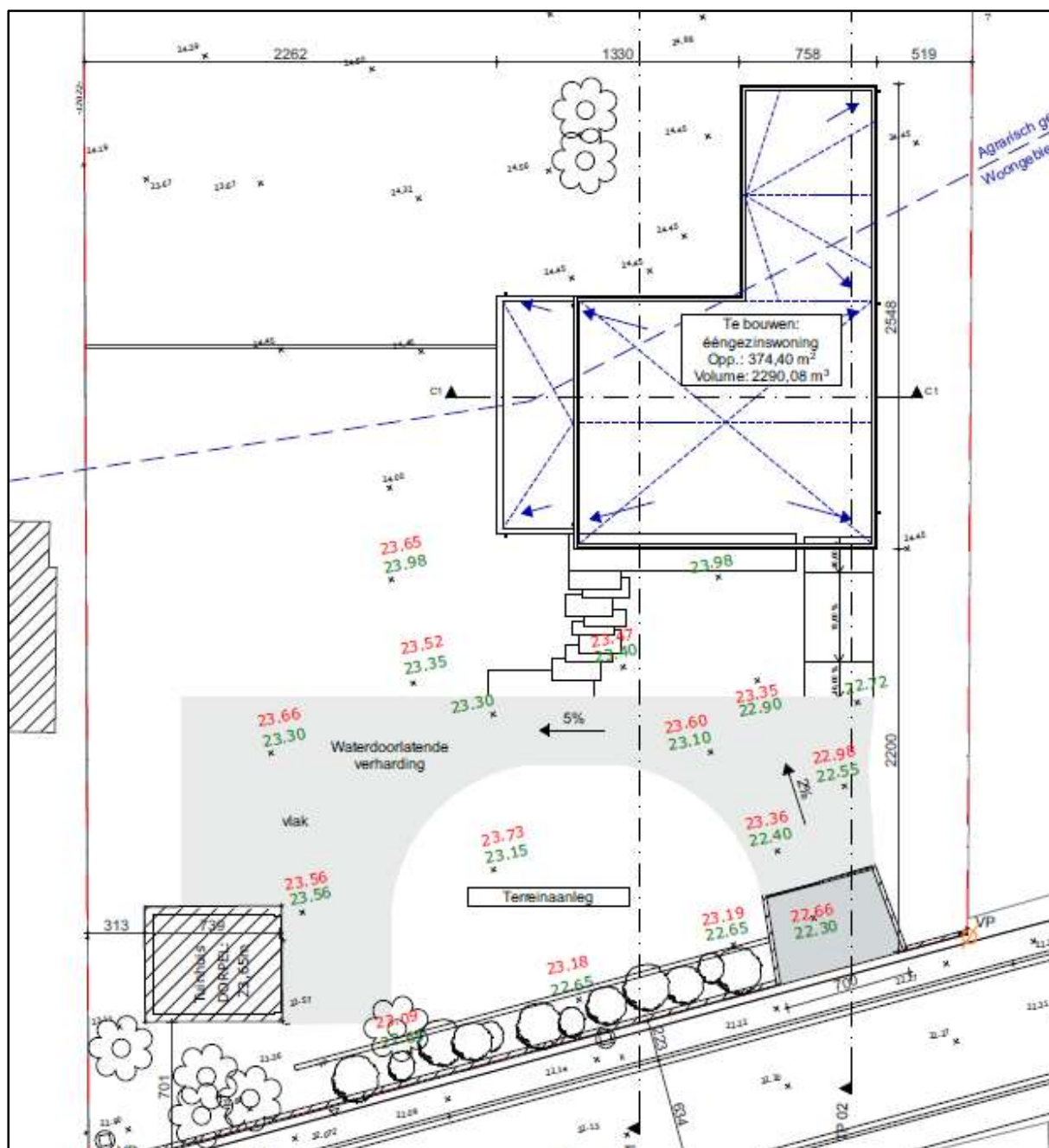
Er zijn dus 3 zones waar bodemingrepen plaatsvinden:

- Zone van bestaande bebouwing en verharding: sloop, bodemingrepen vinden plaats in reeds verstoorde grond.
- Zone van de nieuwe woning, kelder, inrit tot de kelder en nutsvoorzieningen: ca. 500m² ter hoogte van een reeds bebouwde en verharde zone, waar tot bodemingrepen tot ca. 2,5m diep zullen plaatsvinden.
- Zone tussen de woning en de tuinmuur: zone van ca. 600m² die wordt genivelleerd door middel van afgraving (gemiddeld 40-50cm diep) en ophoging.

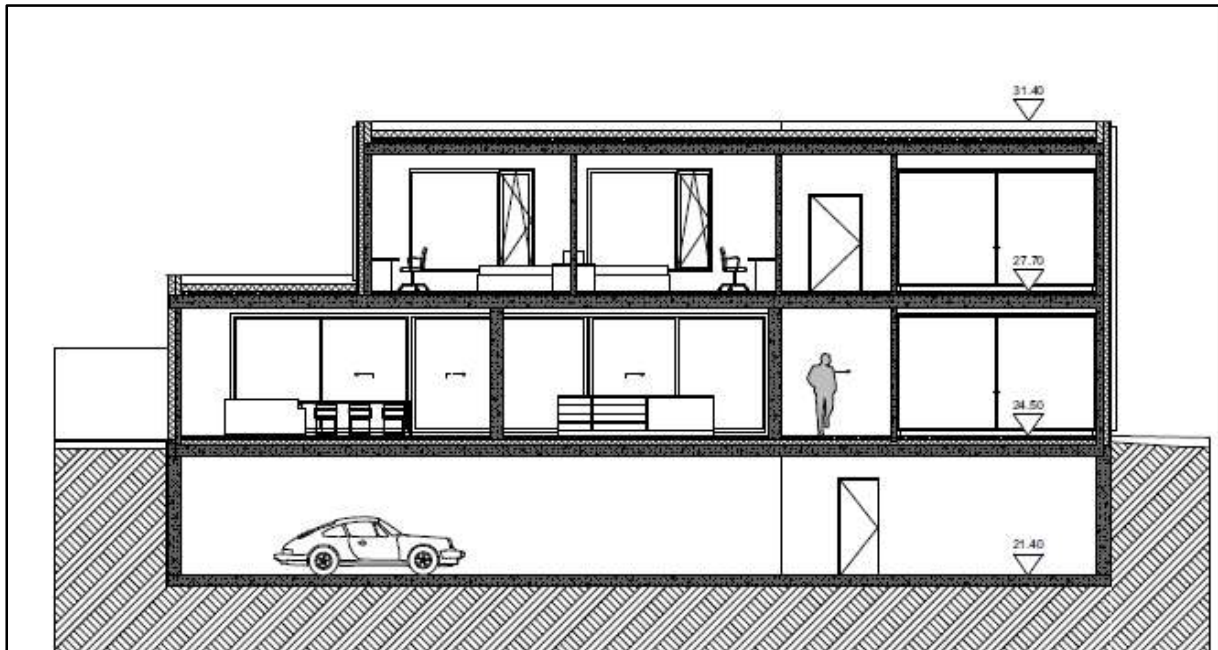

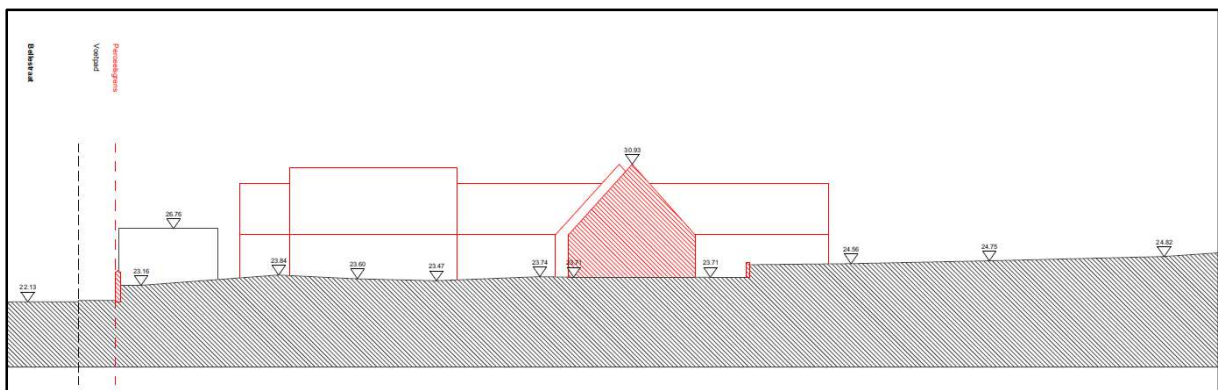
Figuur 6 Kelder- en rioleringsplan (bron: initiatiefnemer).

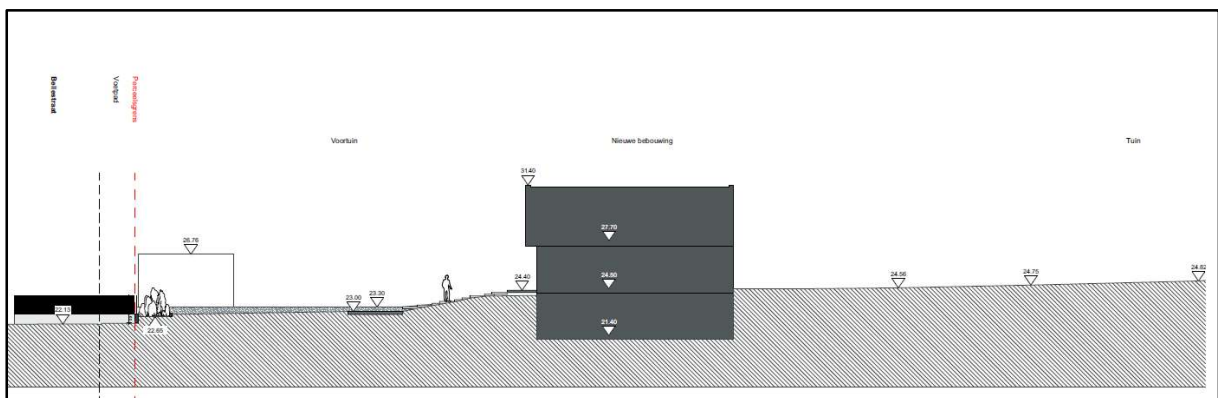
Figuur 7 Detail van het ontwerpplan, met in rood de huidige TAW-waarden en in groen de nieuwe waarden (bron: initiatiefnemer).

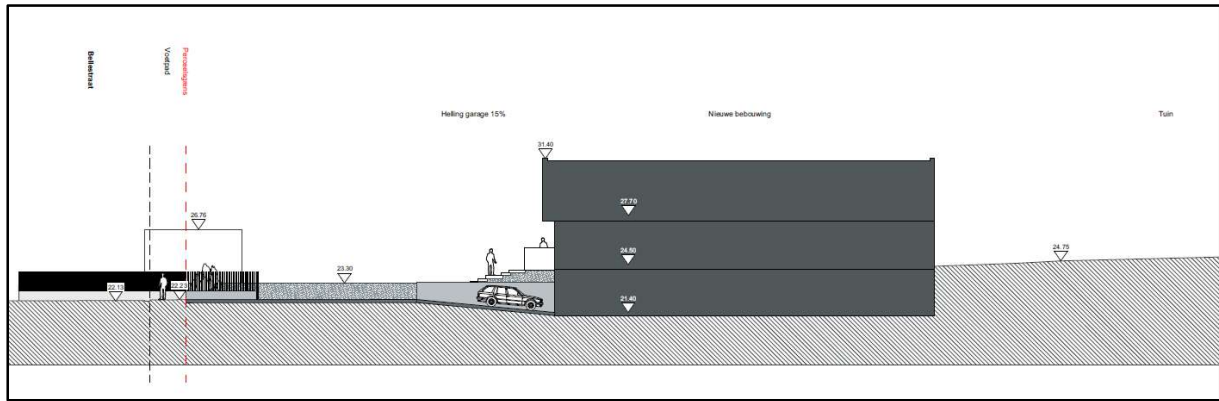
Figuur 8 Doorsnedeplan nieuwe woning (bron: initiatiefnemer).

Figuur 9 Terreinprofiel bestaande toestand (bron: initiatiefnemer).

Figuur 10 Terreinprofiel nieuwe toestand (bron: initiatiefnemer).

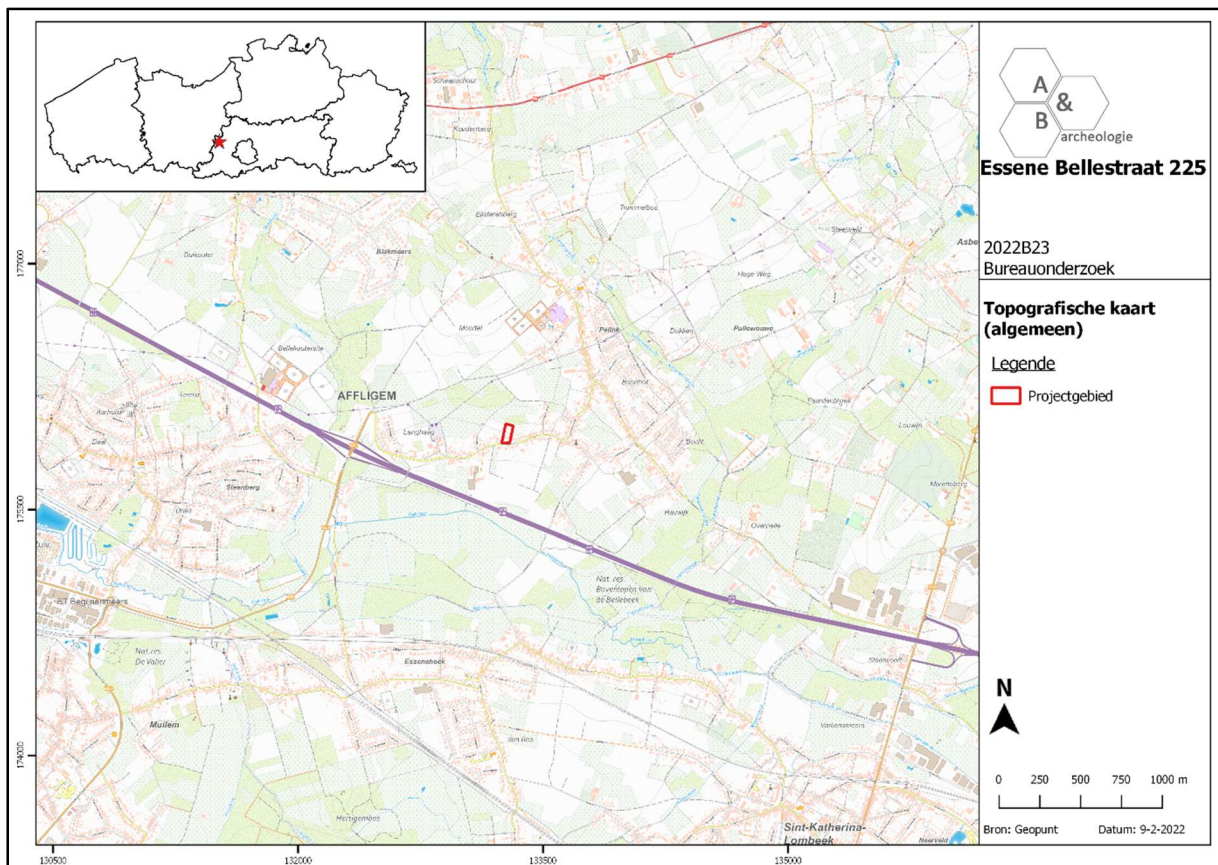

Figuur 11 Terreinprofiel nieuwe toestand met aanduiding van de inrit tot de garage (bron: initiatiefnemer).

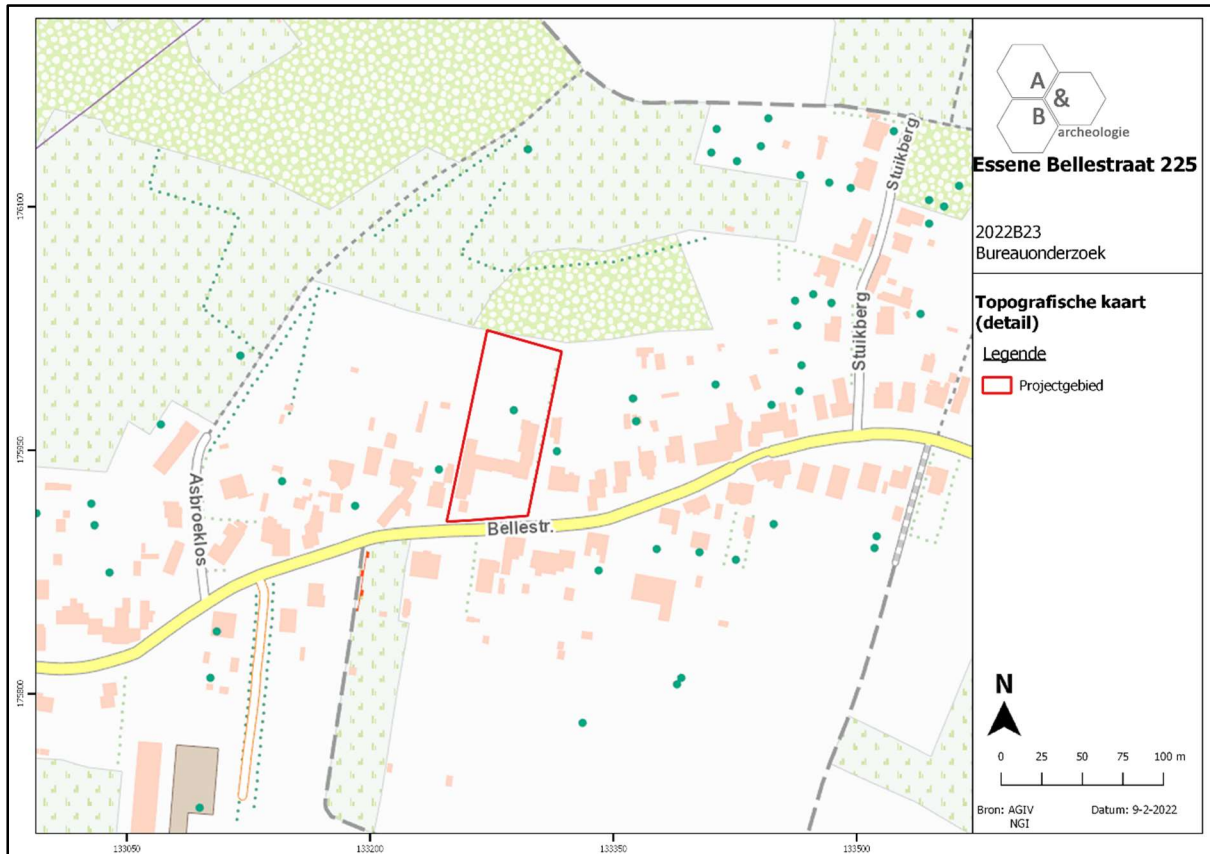
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

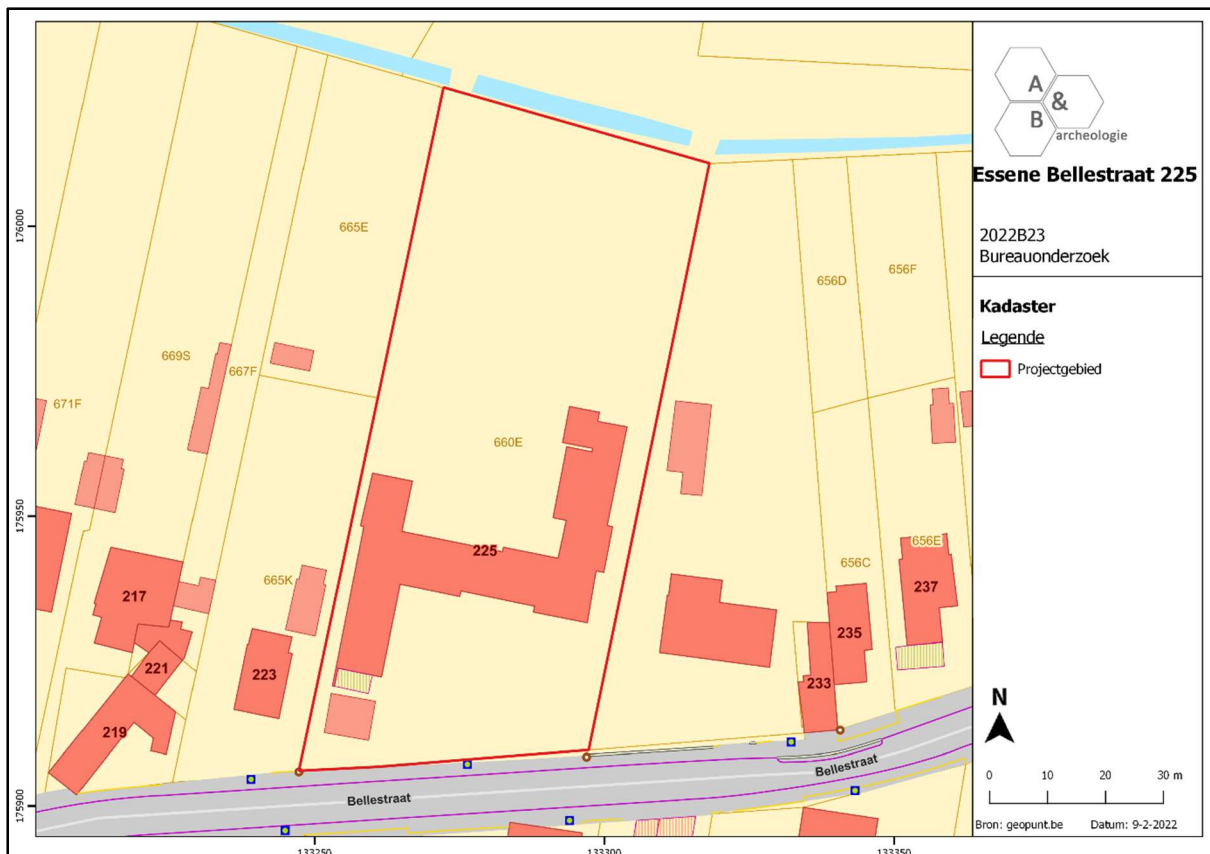
Het projectgebied bevindt zich in Essene, een deelgemeente van Affligem, in het westen van Vlaams-Brabant en vlakbij de grens met Oost-Vlaanderen. Teralfene en Hekelgem zijn de andere deelgemeenten; Affligem is de overkoepelende naam voor de fusiegemeenten, maar het dorp Affligem als deelgemeente bestaat dus niet. Het grondgebied van de gemeente wordt van noordwest naar zuidoost doorsneden door de E40. Het plangebied bevindt zich zo'n 400m ten noorden van de E40 en ca. 1km ten zuidwesten van de dorpskern van Essene. De Bellestraat is een lange straat die van de dorpskern van Hekelgem, meer dan 2km ten noordwesten van het plangebied, tot iets ten oosten van het plangebied doorloopt. Ter hoogte van het terrein is lintbebouwing aanwezig langsheen de straat, maar achter de woningen is een open, landelijke omgeving te zien met landbouwgronden en enkele beboste percelen. Op de bodemgebruikskaart van 2001 staat het gebied grotendeels aangeduid als 'Akkerbouw', met in het zuiden een smalle strook 'Andere bebouwing'. Dit komt niet geheel overeen met het huidige gebruik (woning + tuin).

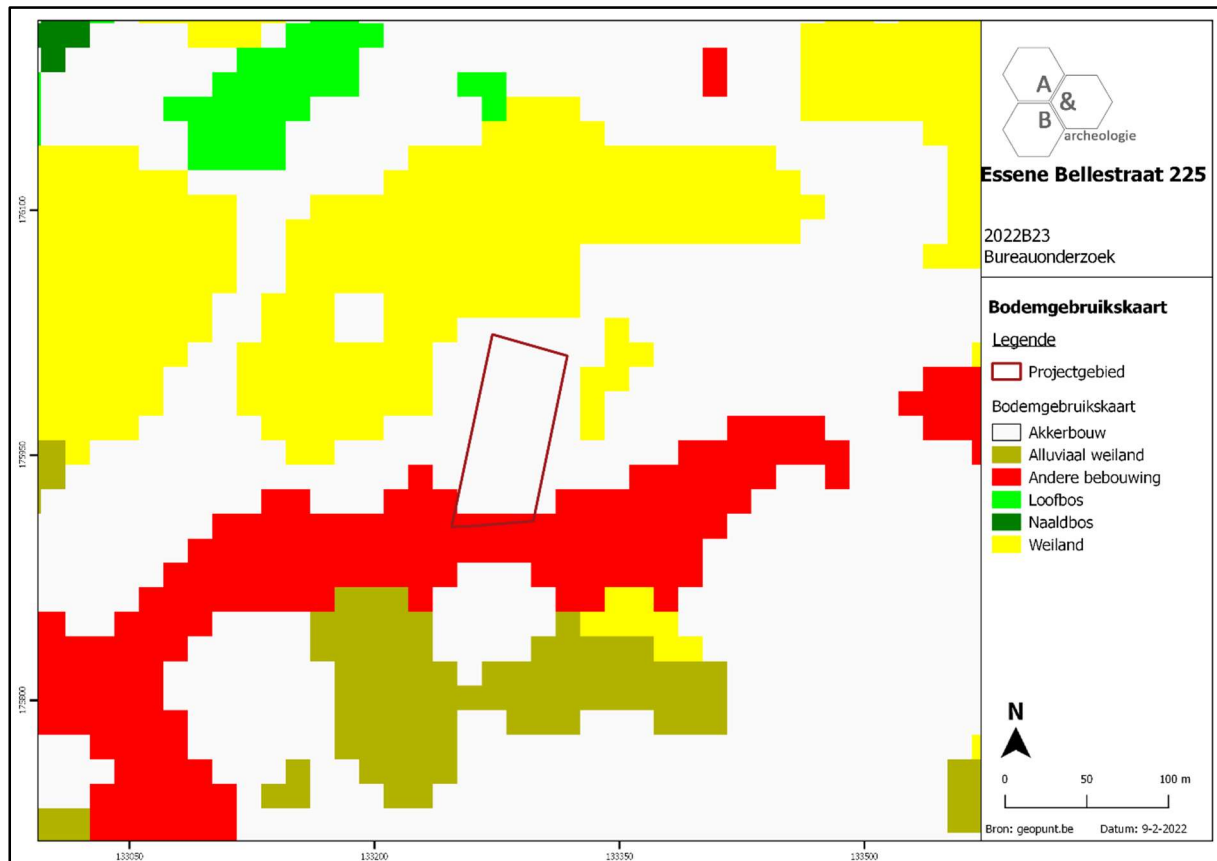
Figuur 12 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 13 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

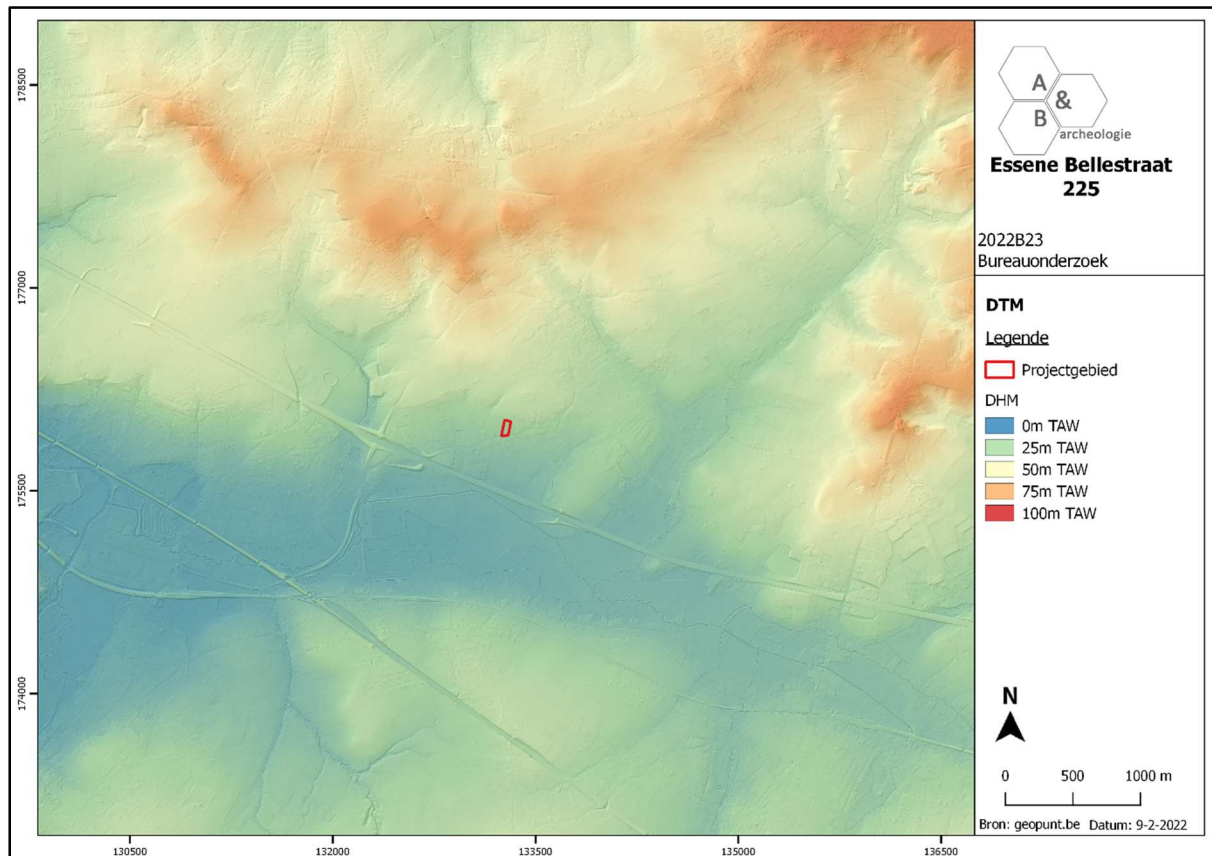
Figuur 14 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

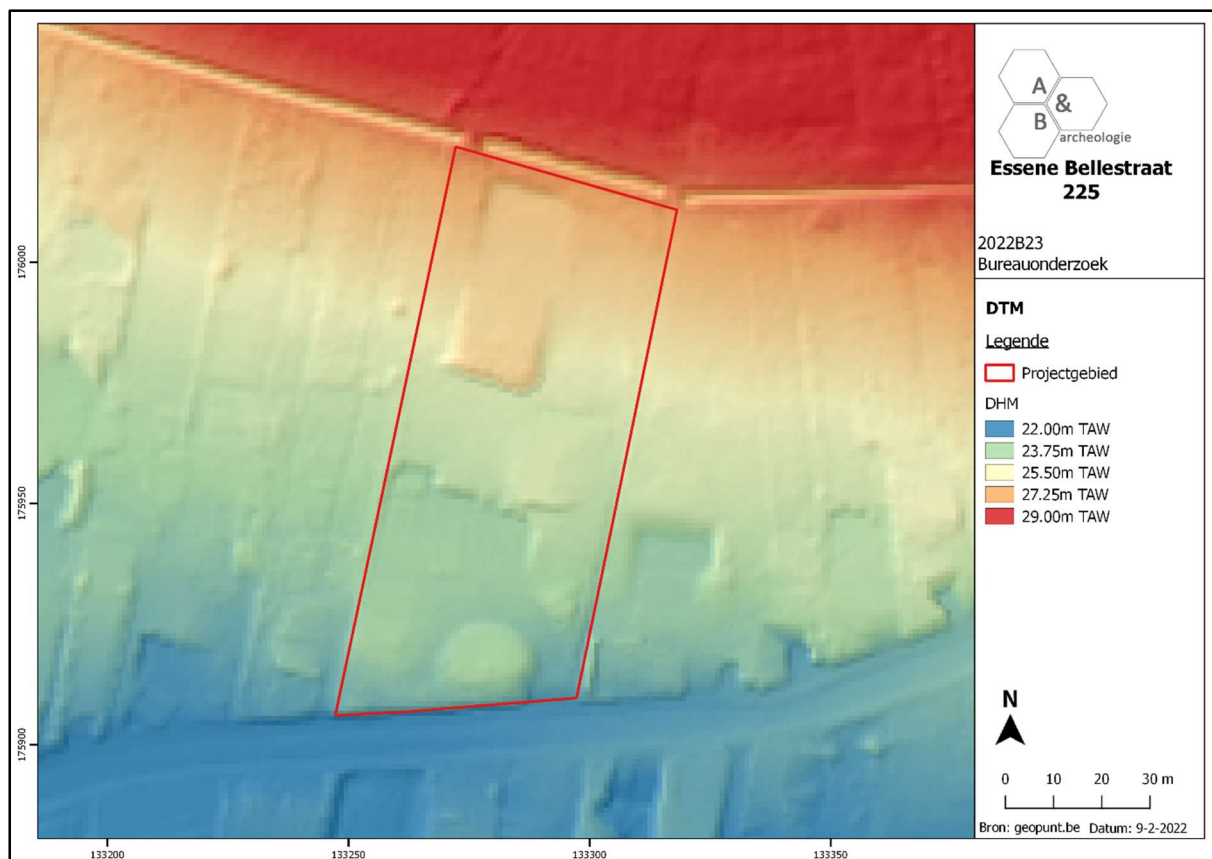
Figuur 15 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

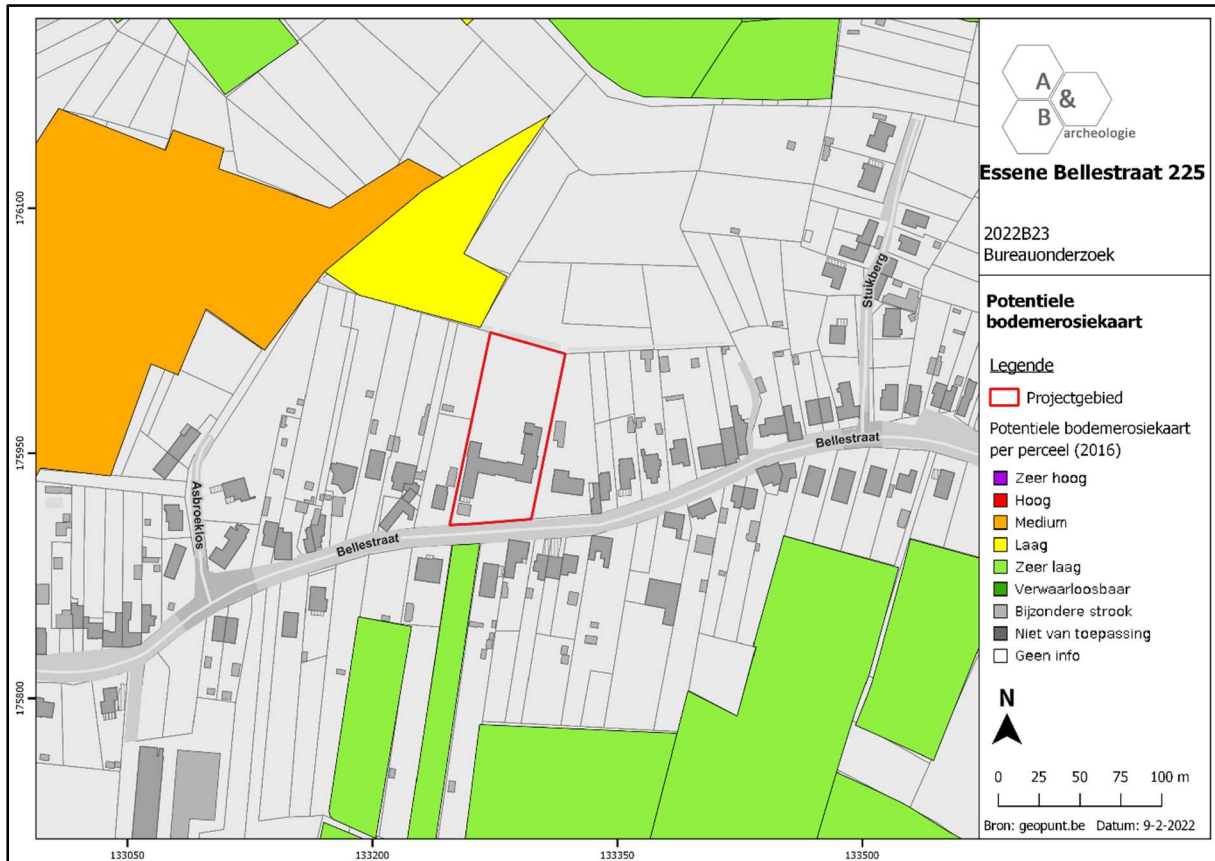
De gemeente Affligem is gelegen in een gevarieerd en heuvelachtig landschap, met de lager gelegen vallei van de Bellebeek in het zuiden en een hogere rug die de gemeente centraal van west naar oost doorsnijdt. De Bellebeek, of Alfene, stroomt ca. 500m ten zuiden van het plangebied en mondt ca. 3km ten westen van het plangebied uit in de Dender. Het plangebied bevindt zich buiten de vallei van de Bellebeek, op de overgangsgronden naar de hogere rug in het noorden. Het plangebied kent een stijgend verloop van zuid (+22,10m TAW) naar noord (+27,30m TAW). Deze stijging verloopt licht getrapt, dit is een kunstmatige aanpassing van het oorspronkelijk maaiveld ontstaan bij de bouw van de huidige woning en aanleg van de verhardingen en tuin. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd, dit geeft aan dat er geen info voorhanden is. In de omgeving geldt een zeer lage tot medium erosiegraad, gezien het hellende karakter van het plangebied kan hier ook enige vorm van erosie verwacht worden.

Figuur 16 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

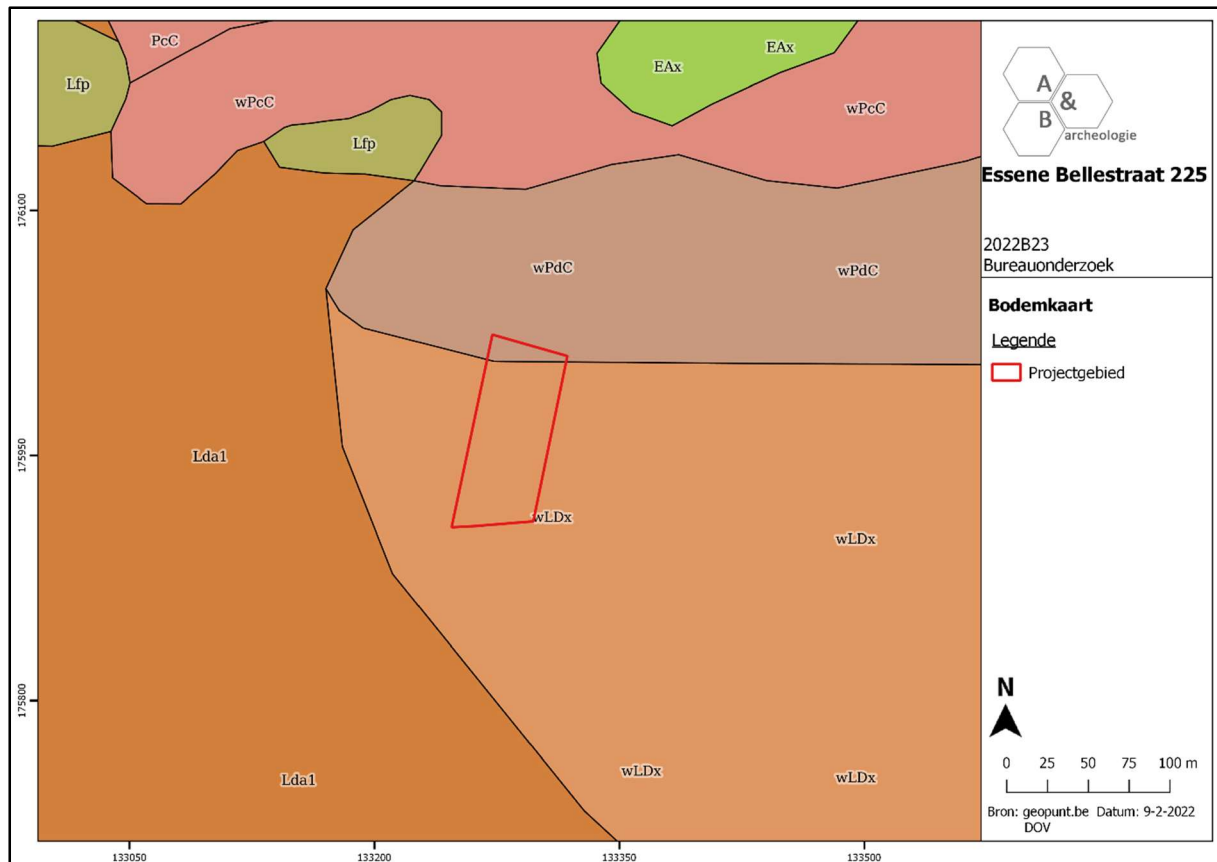
Figuur 18 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Op het plangebied worden 2 bodemsoorten gekarteerd:

- wLDx voor het grootste deel van het terrein: matig droge tot matig natte zandleembodem met onbepaald profiel, met klei-zand op geringe diepte (ondieper dan 75cm). LDx verenigt in een cartografische eenheid Lcx en Ldx. De Lcx-gronden zijn ontstaan op ontsluitingen van Tertiair substraat met dun zandleemdek. Roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120cm. De gronden vertonen een wisselvallige waterhuishouding. Ze zijn te nat in de winter en worden te droog in de zomer. De bodems van de Ldx serie kenmerken zich door een minimale profielontwikkeling op Tertiair materiaal, al of niet vermengd met residuair grint en afgedekt door een dun Pleistoceen zandleemdek. Roestverschijnselen komen voor vanaf 50-80 cm. De bodems hebben een wateroverlast in de winter en het voorjaar.
- wPdC in het uiterste noorden: matig natte licht zandleembodem met structuur B horizont of sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont, met klei-zand op geringe diepte (ondieper dan 75cm). Bij deze matig natte (soms matig droge) bodems op licht zandleem is de humeuze bovengrond homogeen en goed ontwikkeld grijsbruin en gemiddeld 30cm dik. De verbrokkelde textuur B is zwak ontwikkeld en begint op 40-60cm. Bij het complex PdC en PdC is de PdC serie geassocieerd met zwak ontwikkelde Podzolen (. . f). Roestverschijnselen

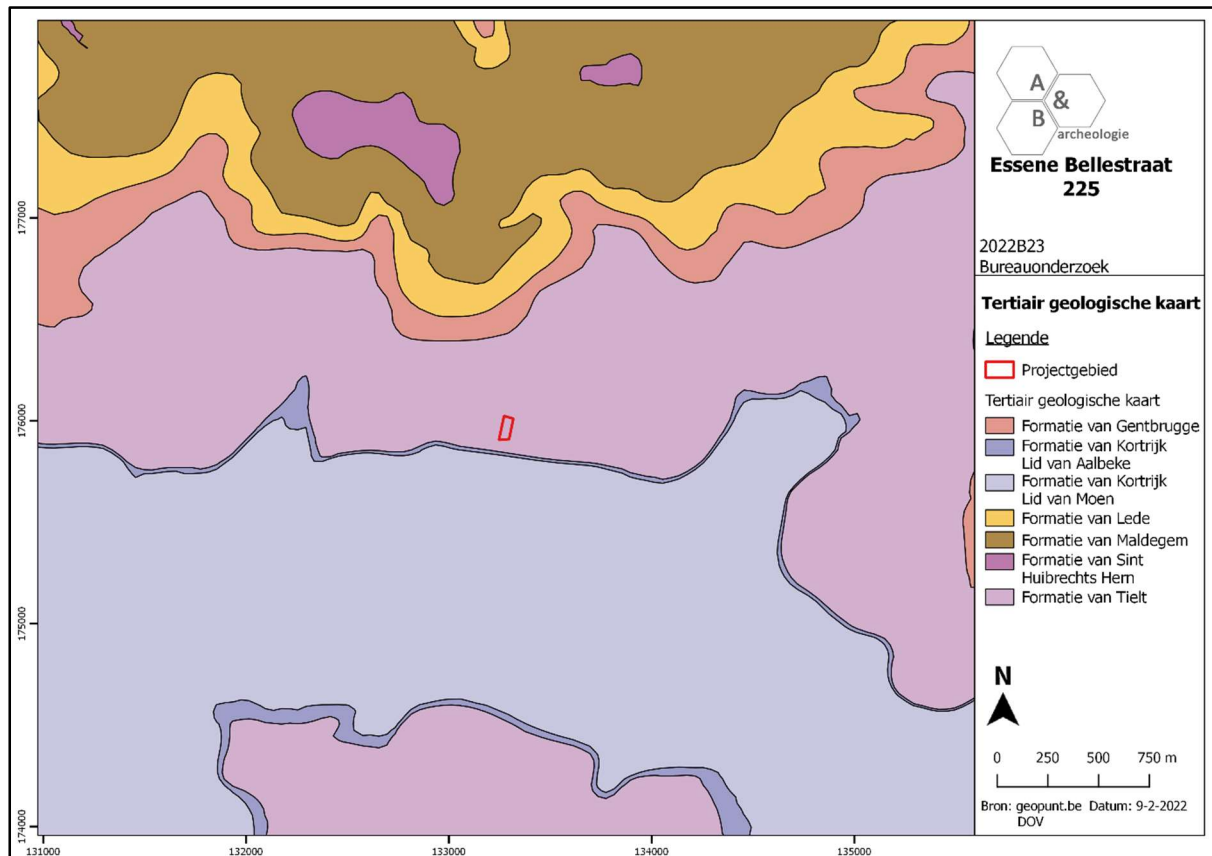
beginnen tussen 40-60cm. Deze bodems zijn te nat in de winter, soms iets te droog in de zomer.

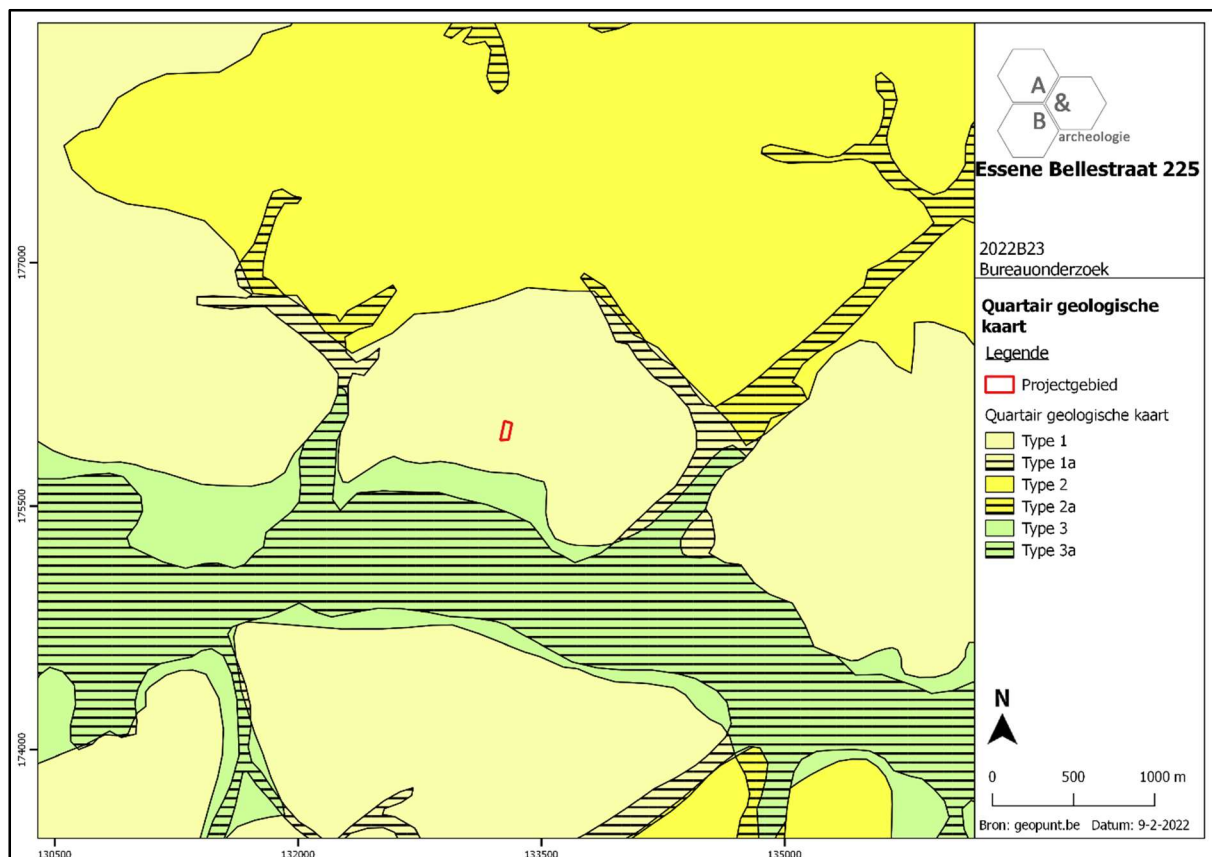
Figuur 19 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

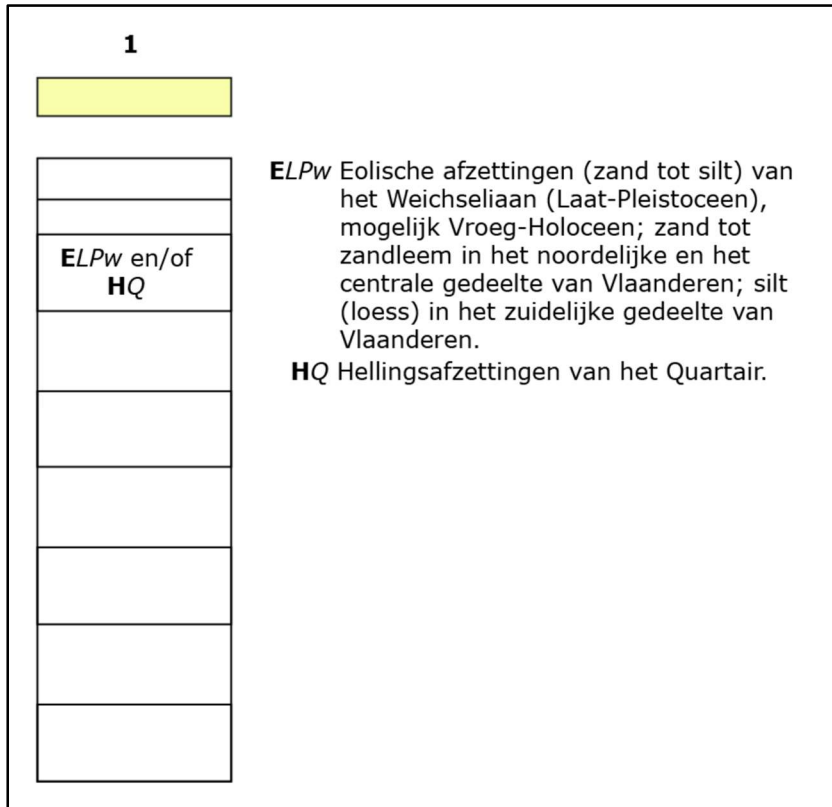
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt: grijsgroen zeer fijn zand tot silt, kleihoudend. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 1 omschreven als volgt: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld..

Figuur 20 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 21 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

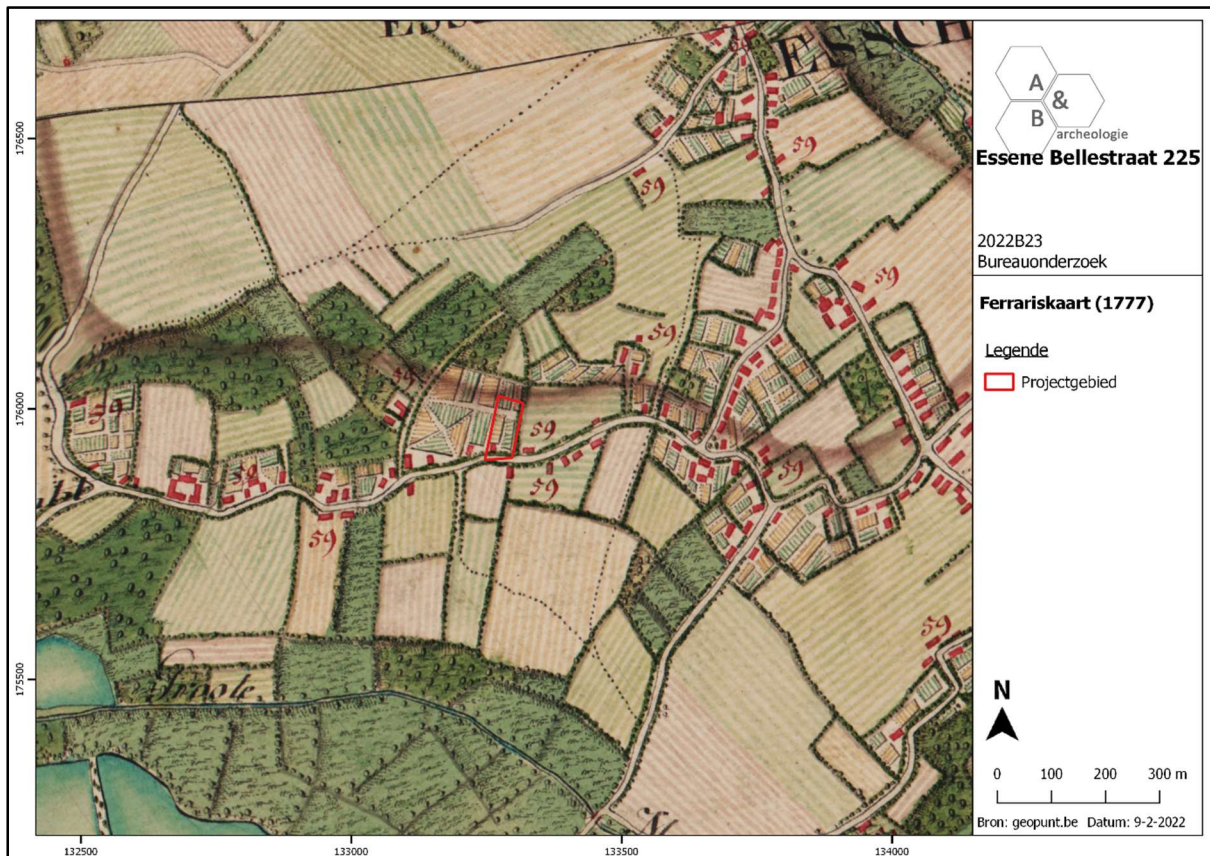
Figuur 22 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering

Essene is een klein dorp, het plangebied was steeds gelegen buiten de dorpskern. De geschiedenis van Essene werd grotendeels getekend door de configuratie van het terrein. De naam, een Keltische plaatsnaam met betekenis “nabij het water”, wijst op een nederzetting bij de Essenbeek die ontspringt bij de kerk en na samenvloeien als Overnellebeek in de Bellebeek uitmondt. Van het historisch verleden is er niet zo veel meer te zien. De borch, waarvan de oorsprong teruggaat tot het einde van de 10de eeuw, overleefde de godsdienstoorlogen niet. De kerk, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw Bezoeking, ontstond als villakerk maar de Abdij Affligem verwierf in 1105 het patronaat. De kerk werd herhaaldelijk beschadigd en was na de Franse Tijd in zodanig slechte staat dat ze in 1835 werd herbouwd en vergroot waardoor ze zowel gotische als neo-classicistische kenmerken vertoont. De monniken van Affligem bouwden in 1149 de belangrijke Bellemolen waarvan de oudste kern van het molenhuis waarschijnlijk van de 17de eeuw dateert. Nabij de molen bouwden de monniken ook het landhuis ‘t Sluys (1731).⁶ Essene behoorde tijdens de Karolingische Periode tot de Brabantgouw. Vanaf omstreeks 1085/1086 maakt het deel uit van het landgraafschap Brabant onder de graven van Leuven, voorvaders van de hertogen van Brabant. Binnen dit graafschap ressorteerde het onder de heerlijkheid Asse (vanaf de 17de eeuw een markizaat). In de bestuurlijke geografie van het hertogdom Brabant behoorde Essene tot de meierij van Asse in het kwartier Brussel.

Meer concrete informatie over het plangebied kan bekomen worden uit historisch kaartmateriaal, waarbij de Ferrariskaart uit ca. 1777 de oudste betrouwbare kaart is. De Bellestraat is reeds aanwezig, op het plangebied wordt een tuin aangeduid, met in de zuidwestelijke hoek een woning. De tuin strekt zich verder uit naar het westen. Ook op de kaarten van midden 19de eeuw (Atlas der Buurtwegen, Poppkaart, Vandermaelenkaart) wordt deze woning aangeduid, deze valt net wel/net niet binnen het plangebied. Op de topografische kaart van 1891 verschijnt ten oosten ervan een 2de woning. Beide woningen zijn nog te zien op de topografische kaart van 1952-1958, maar op de luchtfoto van 1971 lijkt de westelijke woning niet meer aanwezig. Op de luchtfoto van 1979-1990 is een nieuwe, meer naar achter gelegen woning te zien in het westelijke deel van het plangebied, de oostelijke woning is nog aanwezig. Het terrein bestond op dat moment nog uit 2 aparte percelen, de rest van het plangebied is in gebruik als tuin/graszone met een bommenrij tussen beide percelen. Nadien worden beide percelen samengevoegd tot 1 perceel, en wordt de oostelijke woning afgebroken. De bestaande woning in het westen wordt vervolgens uitgebreid naar het oosten zodat de huidige configuratie bekomen wordt, dit is te zien op de luchtfoto van 2000-2003.

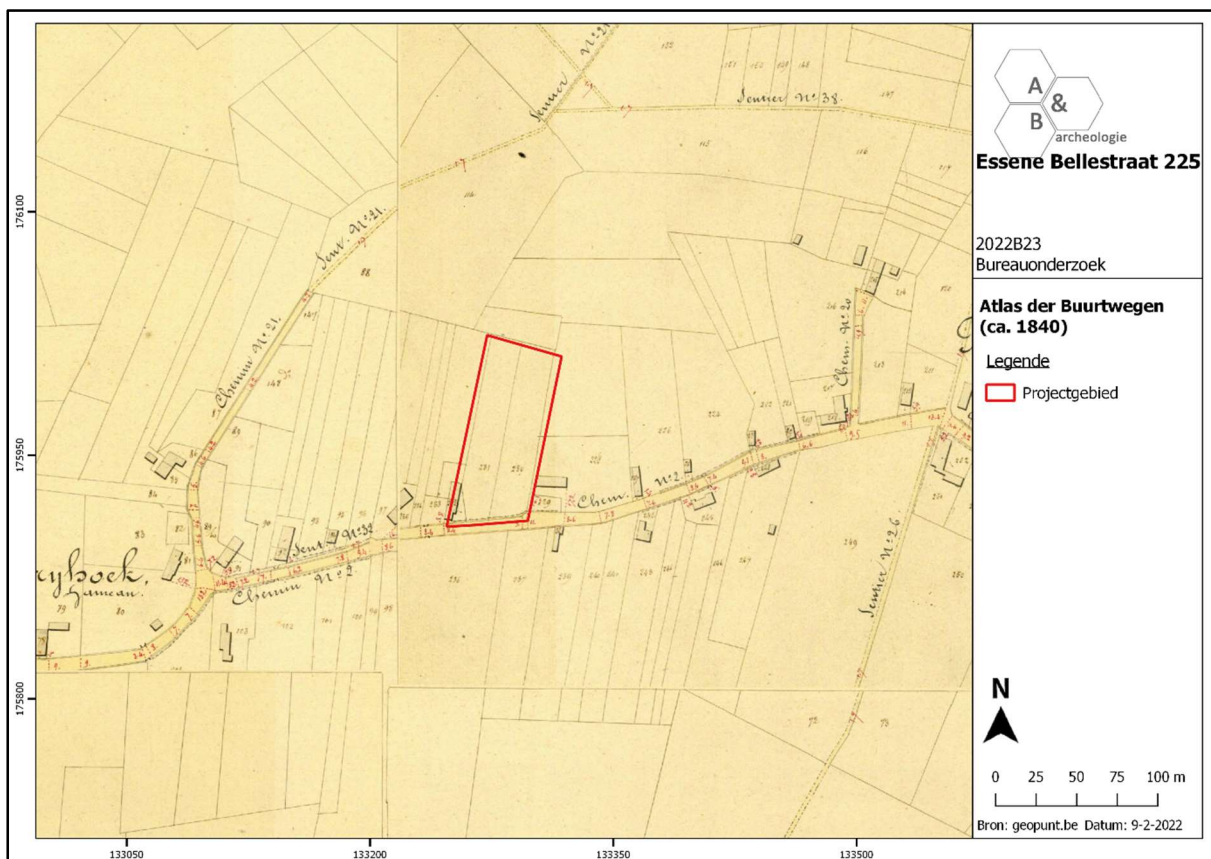
⁶ <https://www.belledaal.be/essene.html>; <https://nl.wikipedia.org/wiki/Essene>

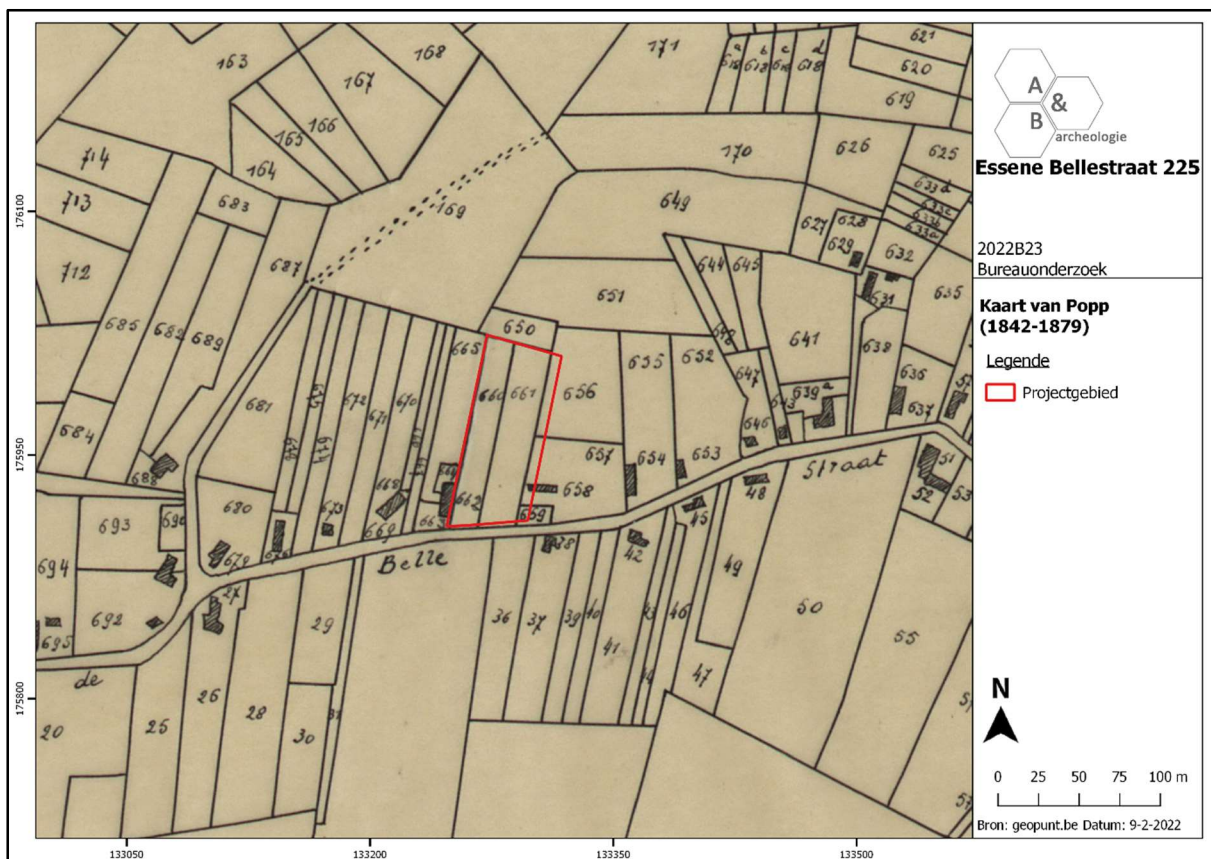
Figuur 23 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

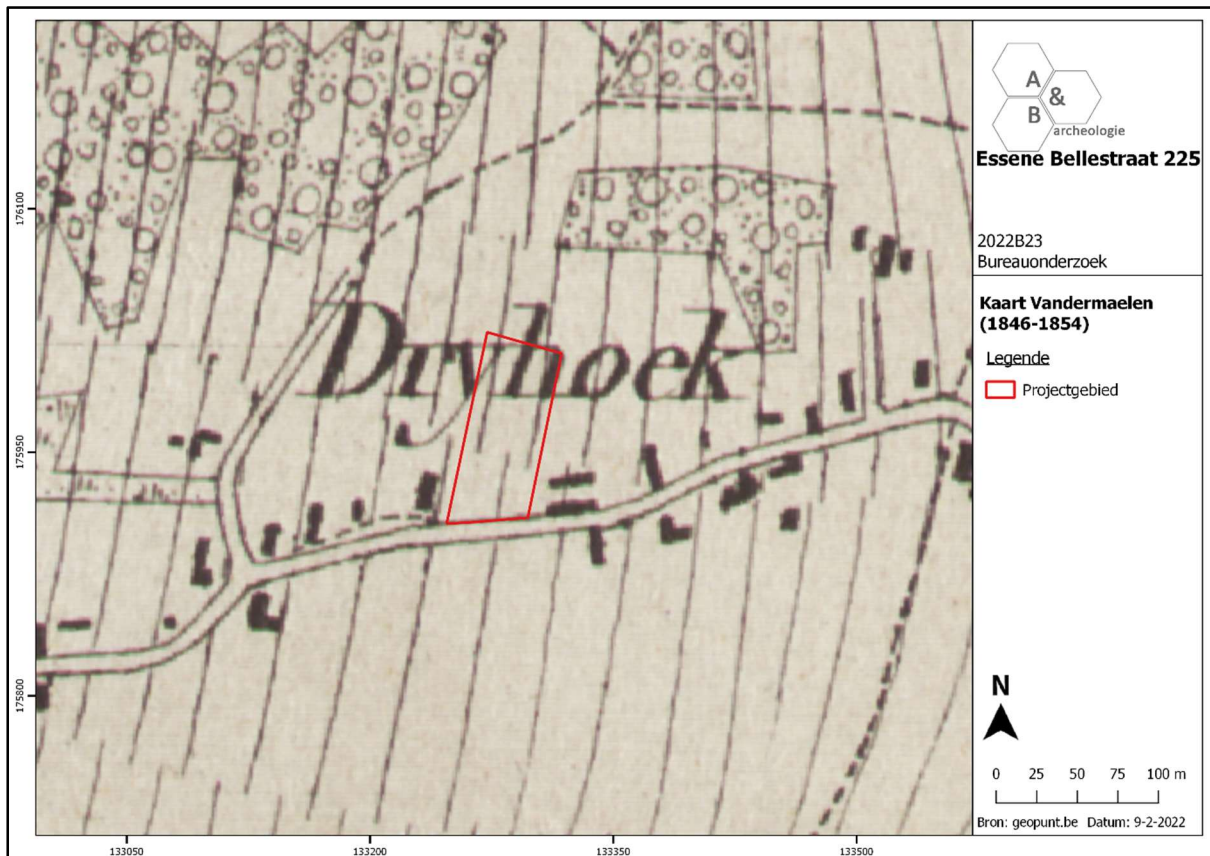
Figuur 24 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied, detail (bron: geopunt.be).

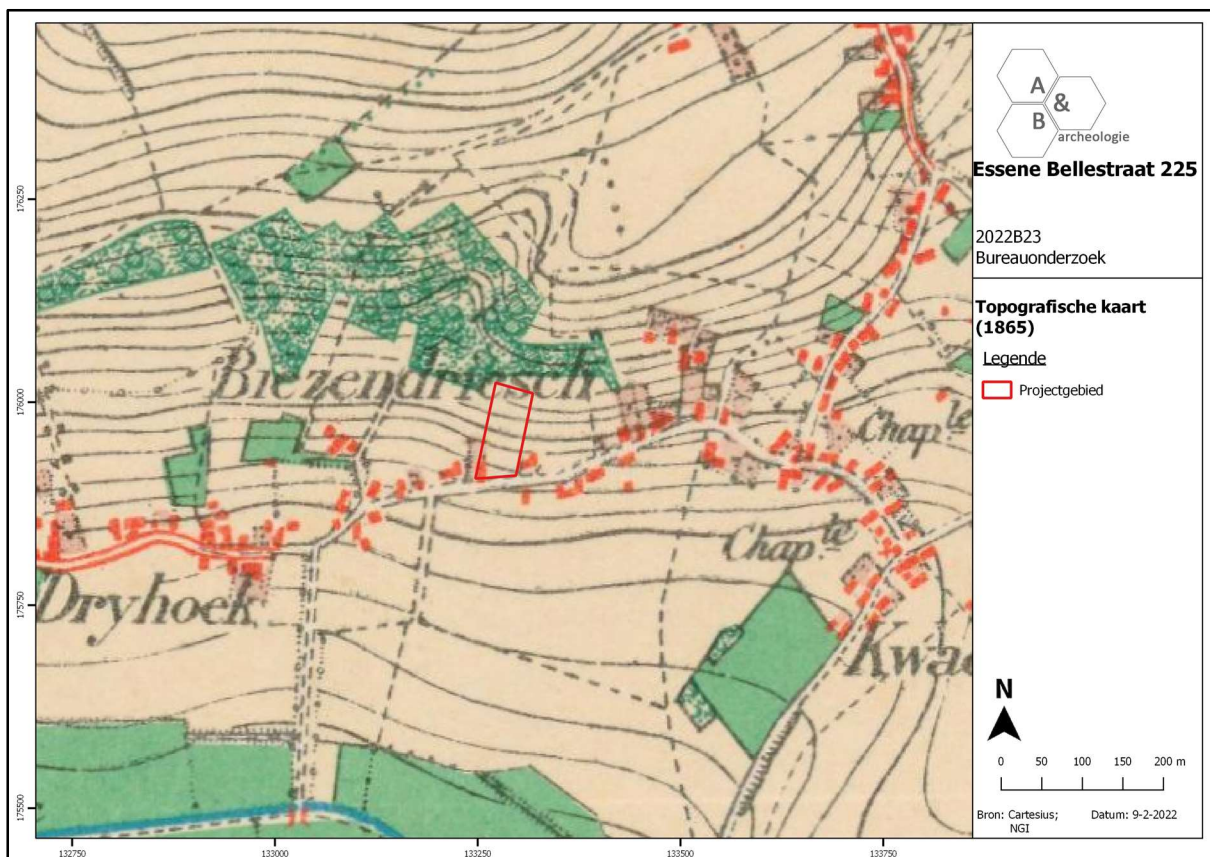
Figuur 25 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

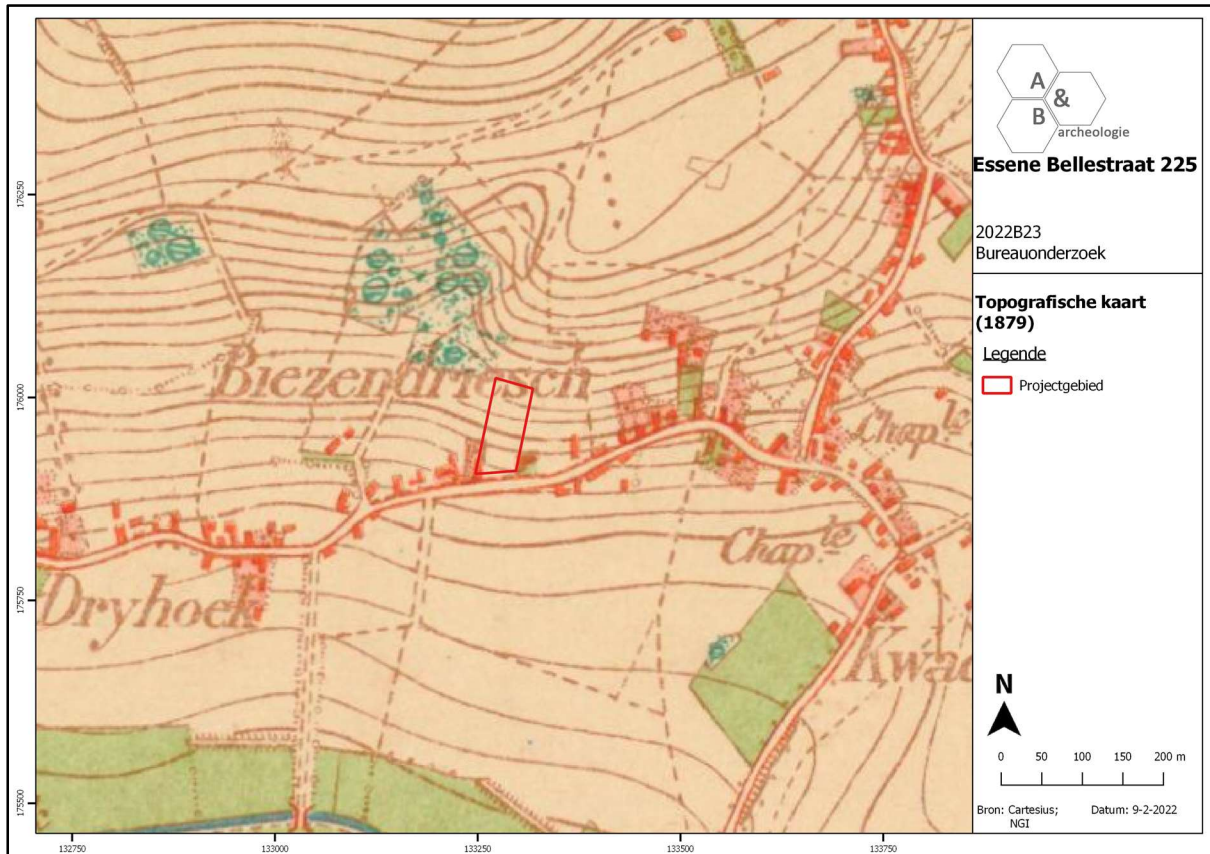
Figuur 26 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

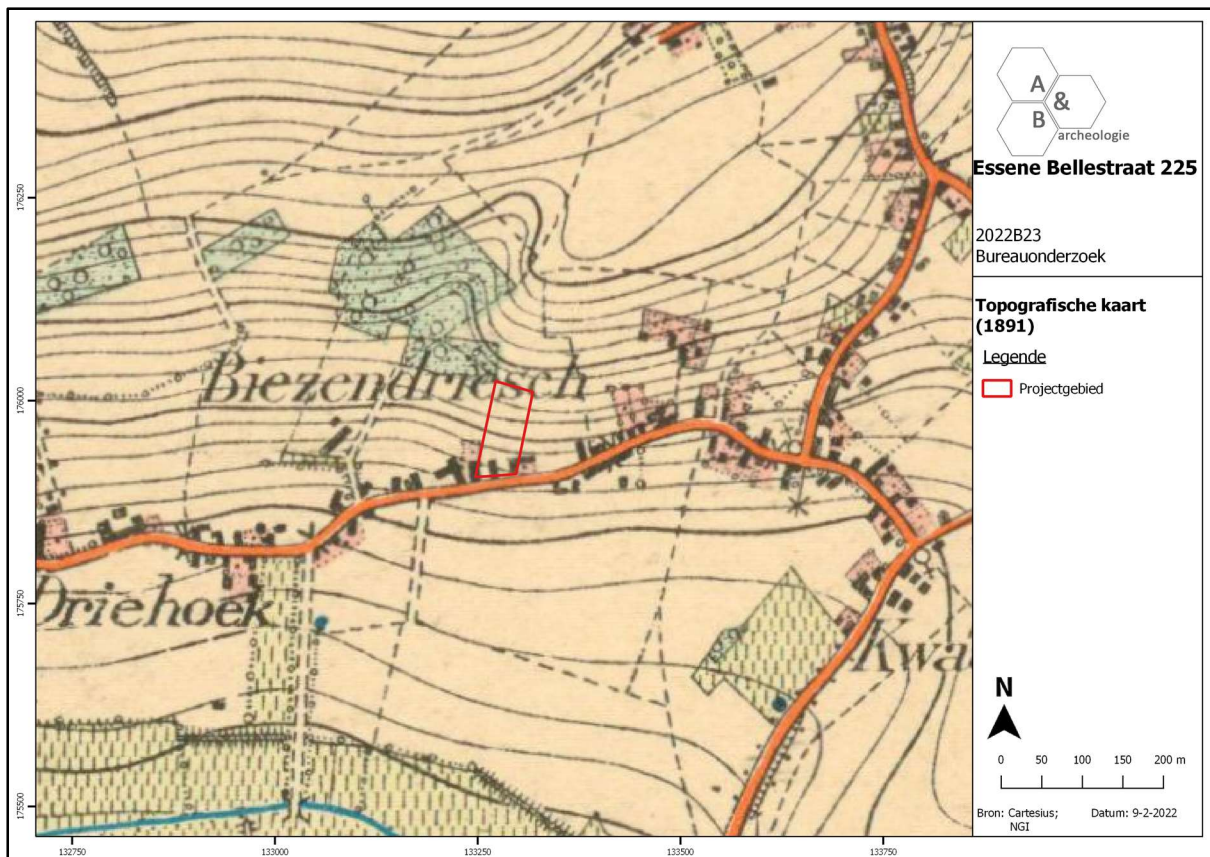
Figuur 27 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

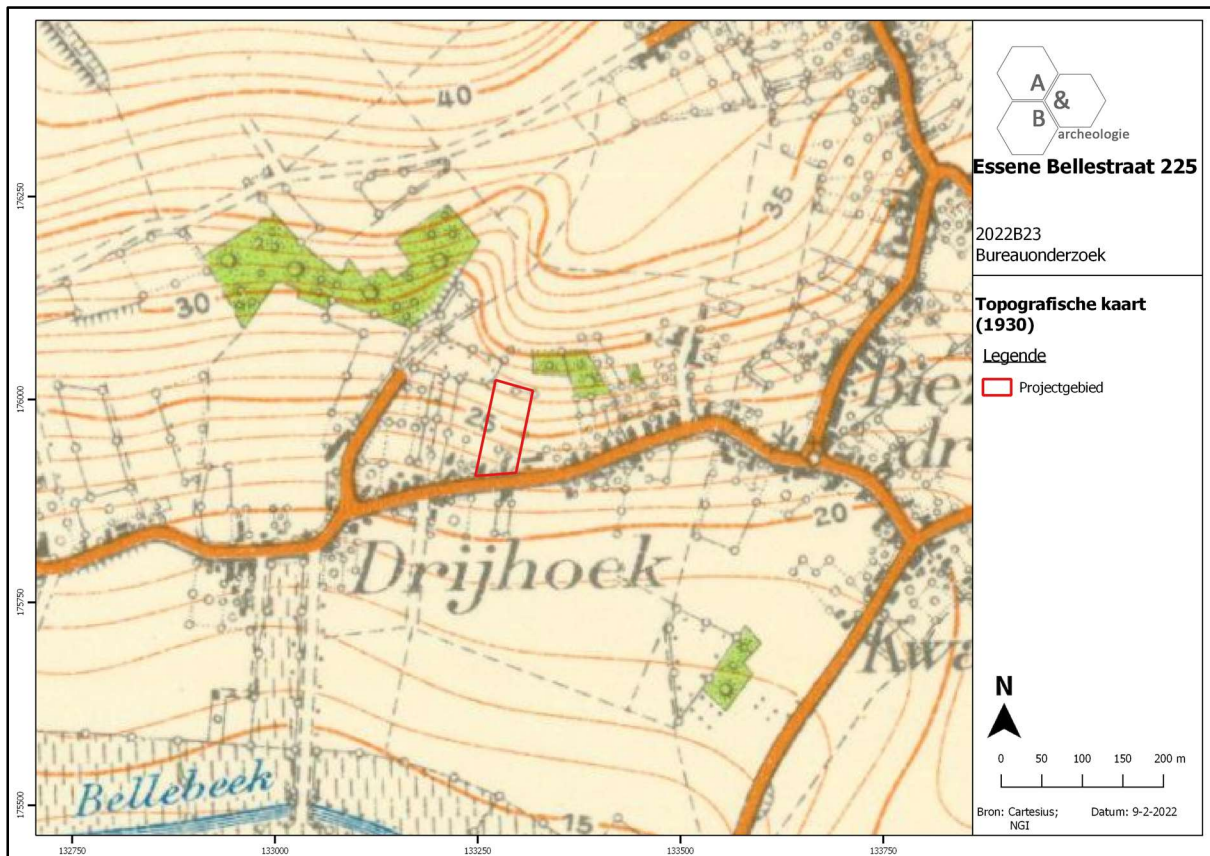
Figuur 28 Uitsnede uit de topografische kaart van 1865 (bron: cartesius.be en NGI).

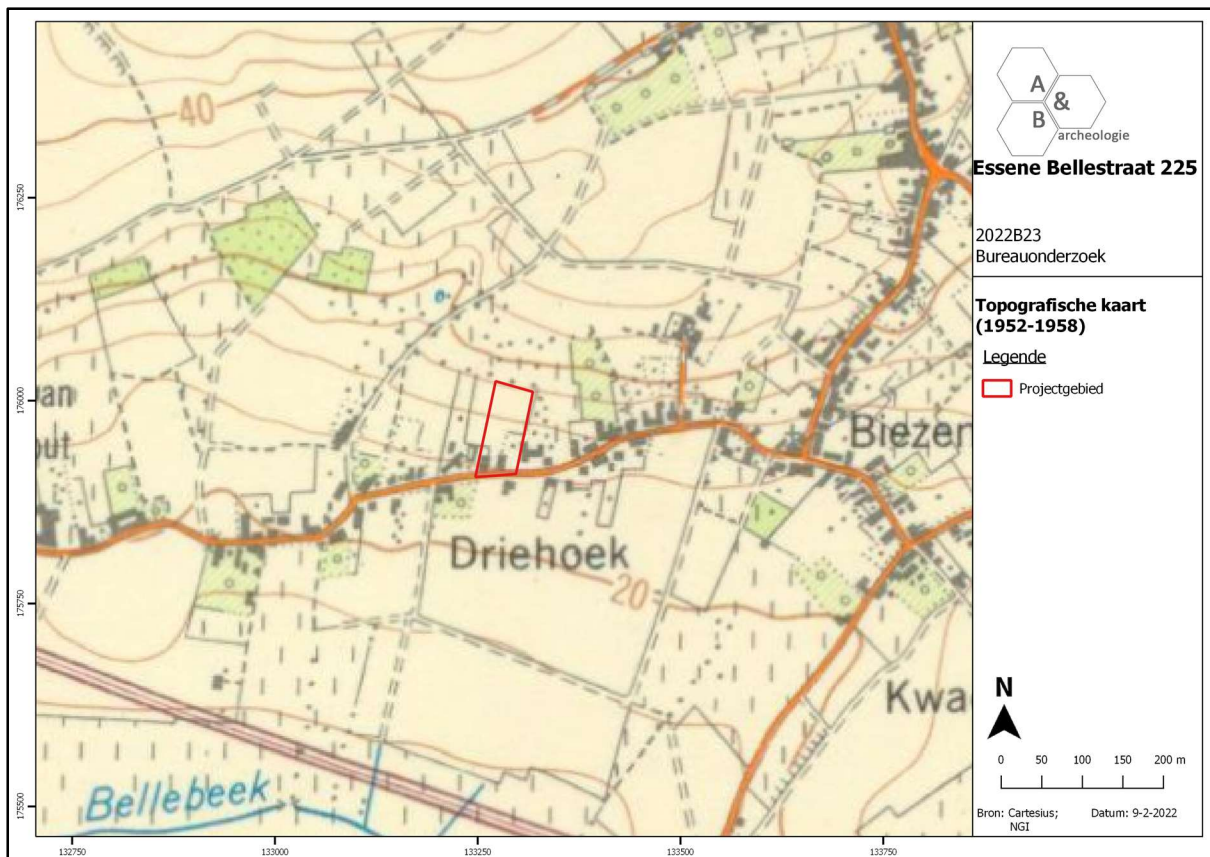
Figuur 29 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).

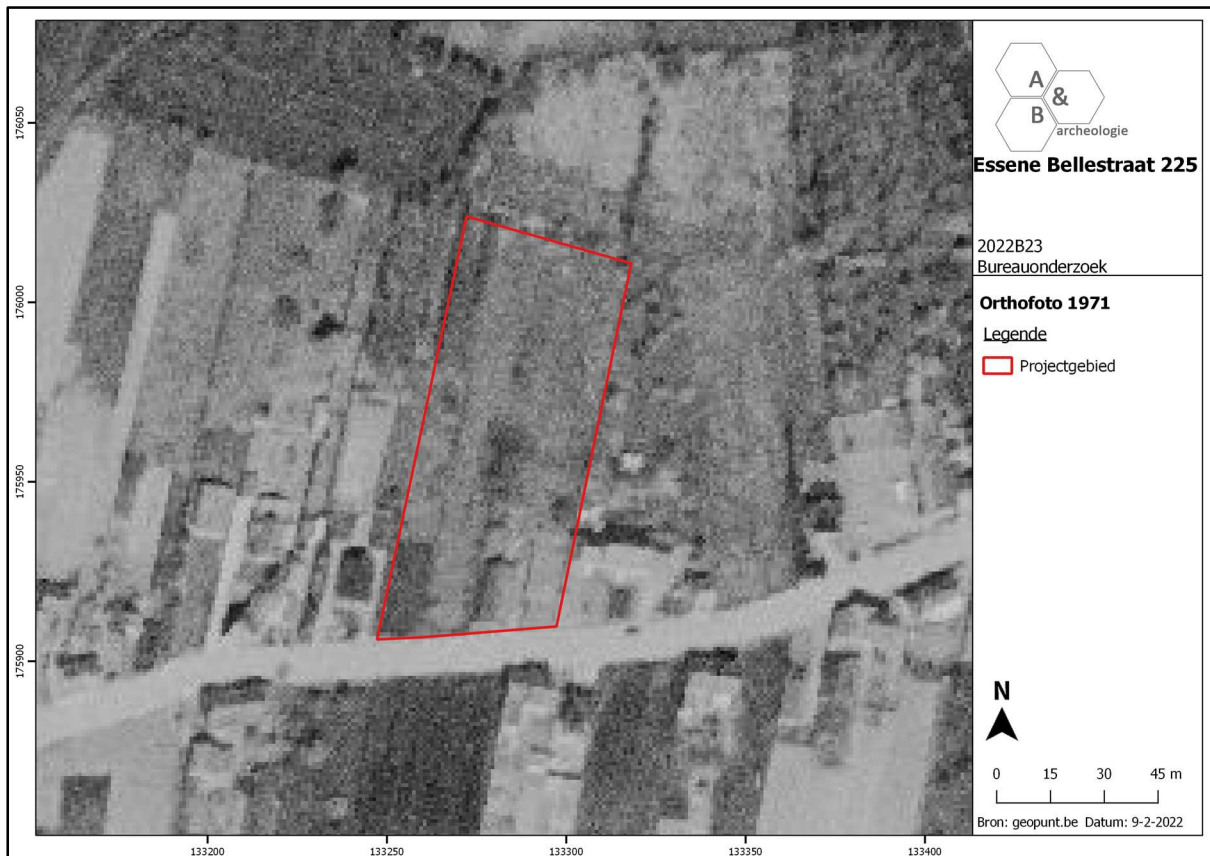
Figuur 30 Uitsnede uit de topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 31 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).

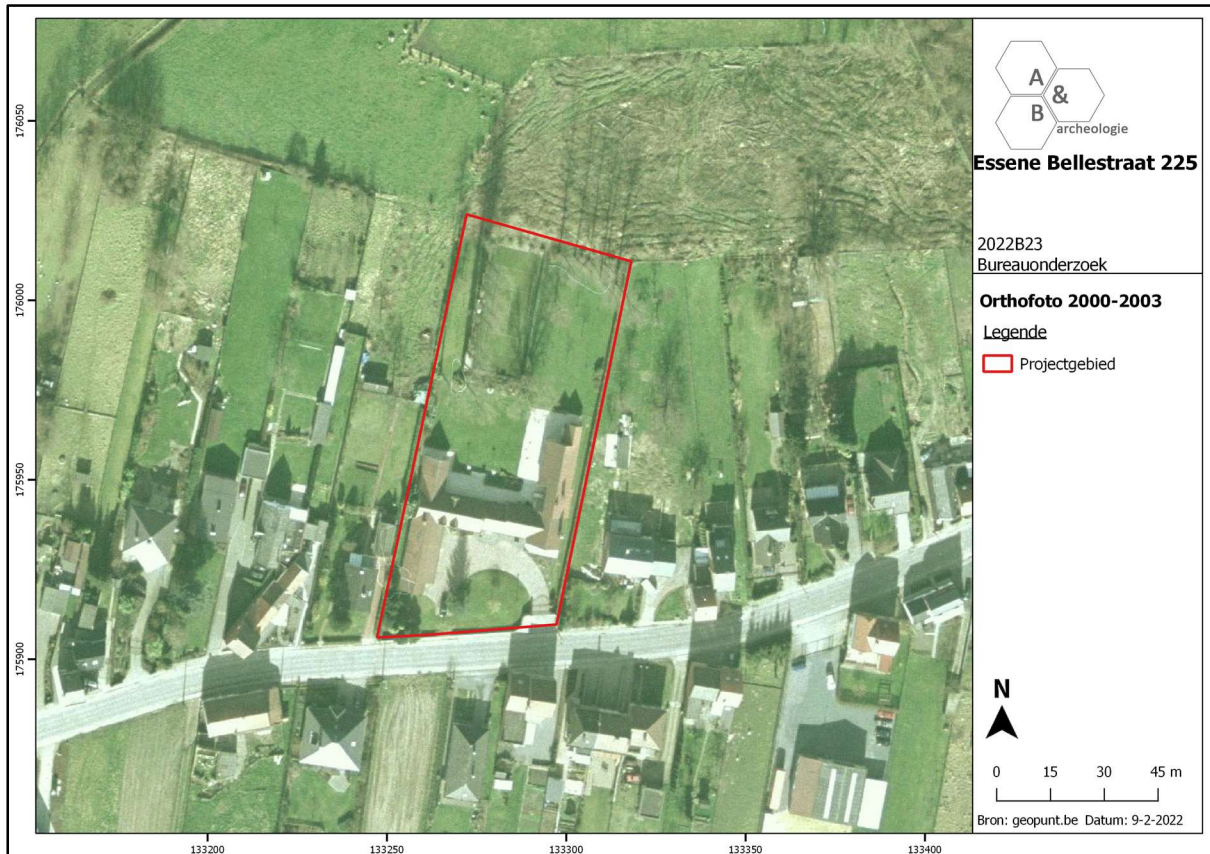
Figuur 32 Uitsnede uit de topografische kaart van 1952-1958 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 33 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 34 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

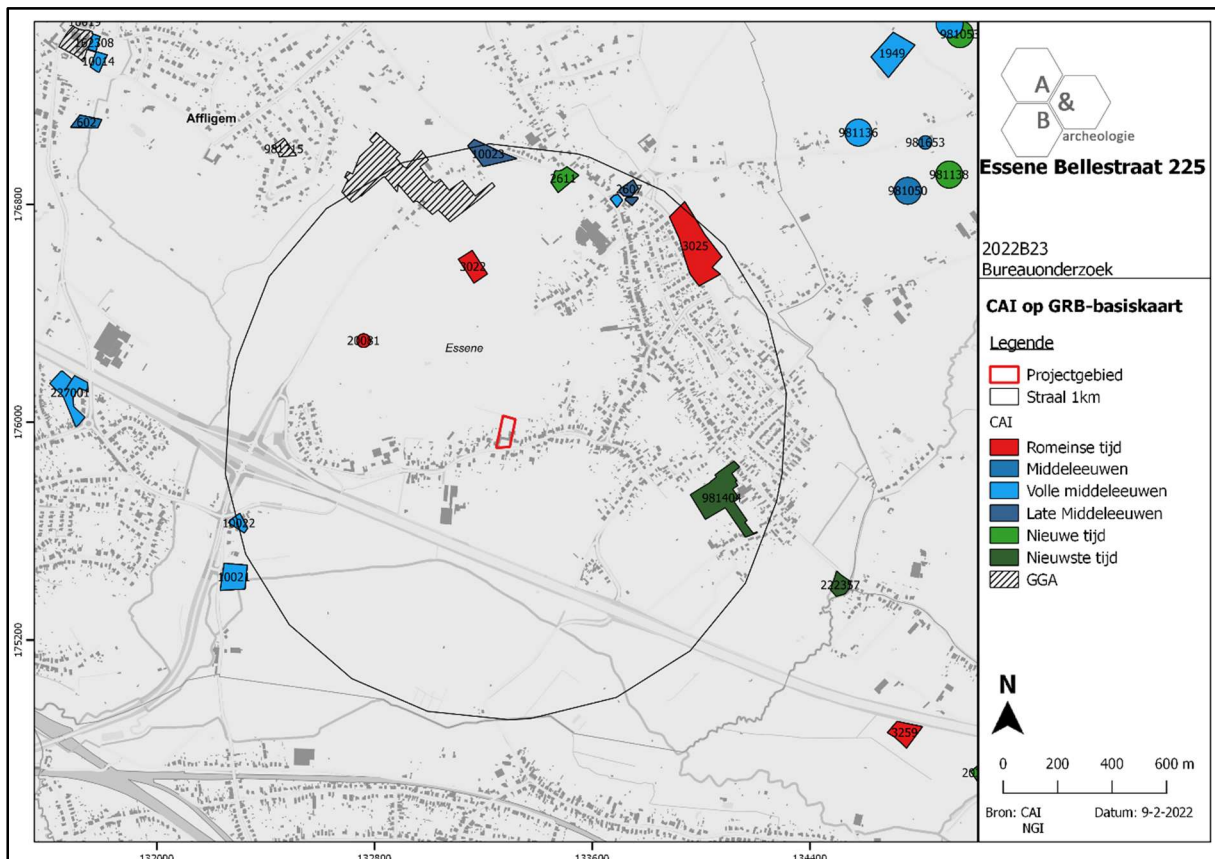

Figuur 35 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

In de omgeving van het plangebied zijn niet veel archeologische gegevens gekend. Deze situeren zich hoofdzakelijk ten noorden van het terrein, hoger op de helling.

- CAI Locatie 20081: metaaldetectievondst, een bronzen fragment van een ruiterspoor te dateren in de Romeinse periode (onzeker).
- CAI Locatie 3022: bij een veldkartering in 1950 werden hier Romeinse pannen en witte steen gevonden, die mogelijk duiden op de aanwezigheid van een Romeinse villa.
- CAI Locatie 3025: bij een onderzoek in 1902 werden op deze locatie silex en een fragment van een maalsteen uit het neolithicum, scherven, dakpanfragmenten, dierenbeenderen en fragmenten van molenstenen uit de Romeinse periode aangetroffen, en aardewerk uit de middeleeuwen. Bijkomende informatie: “in een zeer omgewoeld strook grond volgens de inwoners was op deze plaats een oud kerkhof met een kapel alvorens in 1540 de parochiekerk gebouwd werd”.
- CAI Locatie 10023: Hof te Belle, een laatmiddeleeuwse hoeve (indicator).
- CAI Locatie 2611: Ankerhof, een 17de-eeuwse hoeve (indicator).
- CAI Locatie 2607: Onze-Lieve-Vrouwekerk van Essene, die zou teruggaan tot de 13de eeuw (indicator).
- CAI Locatie 10020: de Borcht, datering 10de tot 16de eeuw (indicator).

Figuur 36 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

In 2021 werd op CAI Locatie 981404, ca. 900m ten oosten van het plangebied, een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Het betreft het enige recente archeologische onderzoek in de omgeving van het plangebied. De aangetroffen sporen omvatten paalsporen, kuilen, greppels, een gracht, drainagebuizen, muren, vloeren, natuurlijke sporen en verstoringen. Van de kuilen kunnen er minimaal 34 als extractiekuil geïnterpreteerd worden. Ze hebben een vulling die dateert in de late middeleeuwen of de nieuwe tijd, of in de nieuwste tijd. De paalsporen zijn doorgaans van recente aard. De gracht en de greppels kunnen beschouwd worden als perceelsafbakening. Een aangetroffen Britse kogelhuls uit 1938 lijkt te bevestigen dat een Britse jager tijdens de Tweede Wereldoorlog effectief crashte ter hoogte van het onderzoeksgebied. Er werd geen verder onderzoek nodig geacht.

Ten westen zijn nog 2 indicatoren gekend ter hoogte van de Bellebeek:

- CAI Locatie 10021: de Bellemolen, een watermolen in de 12de eeuw gebouwd door de abdijs van Affligem.
- CAI Locatie 10022: Hof te Brempt of Penitentiershof, 12de-eeuws molenaarshuis.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied is ca. 1km ten zuidwesten van de dorpskern van Essene gelegen. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de Bellestraat reeds aanwezig, op het plangebied wordt een tuin aangeduid, met in de zuidwestelijke hoek een woning. De tuin strekt zich verder uit naar het westen. Ook op de kaarten van midden 19de eeuw (Atlas der Buurtwegen, Poppkaart, Vandermaelenkaart) wordt deze woning aangeduid, deze valt net wel/net niet binnen het plangebied. Op de topografische kaart van 1891 verschijnt ten oosten ervan een 2de woning. Beide woningen zijn nog te zien op de topografische kaart van 1952-1958, maar op de luchtfoto van 1971 lijkt de westelijke woning niet meer aanwezig. Op de luchtfoto van 1979-1990 is een nieuwe, meer naar achter gelegen woning te zien in het westelijke deel van het plangebied, de oostelijke woning is nog aanwezig. Het terrein bestond op dat moment nog uit 2 aparte percelen, de rest van het plangebied is in gebruik als tuin/graszone met een bomenrij tussen beide percelen. Nadien worden beide percelen samengevoegd tot 1 perceel, en wordt de oostelijke woning afgebroken. De bestaande woning in het westen wordt vervolgens uitgebreid naar het oosten zodat de huidige configuratie bekomen wordt, dit is te zien op de luchtfoto van 2000-2003.

- De gemeente Affligem, waar Essene deel van uitmaakt, is gelegen in een gevarieerd en heuvelachtig landschap, met de lager gelegen vallei van de Bellebeek in het zuiden en een hogere rug die de gemeente centraal van west naar oost doorsnijdt. De Bellebeek, of Alfene, stroomt ca. 500m ten zuiden van het plangebied en mondt ca. 3km ten westen van het plangebied uit in de Dender. Het plangebied bevindt zich buiten de vallei van de Bellebeek, op de overgangsgronden naar de hogere rug in het noorden. Het plangebied kent een stijgend verloop van zuid (+22,10m TAW) naar noord (+27,30m TAW). Deze stijging verloopt licht getrapt, dit is een kunstmatige aanpassing van het oorspronkelijk maaiveld ontstaan bij de bouw van de huidige woning en aanleg van de verhardingen en tuin. Er kan op het terrein enige vorm van erosie verwacht worden. Bodemkundig kan op het grootste deel van het terrein een matig droge tot matig natte zandleembodem met onbepaald profiel verwacht worden, met klei-zand op geringe diepte (ondieper dan 75cm). Deze bodems kenmerken zich door een minimale profielontwikkeling op Tertiair materiaal, al of niet vermengd met residuair grint en afgedekt door een dun Pleistocene zandleemdek.

- In de omgeving van het plangebied zijn niet veel archeologische gegevens gekend, zo gebeurde er bvb. nog maar 1 recent gravend archeologisch onderzoek, op ca. 900m ten oosten van het terrein. Hierbij werden sporen aangetroffen die niet ouder zijn dan de late middeleeuwen. Enkele andere gekende sites, via veldkartering, cartografie of onderzoek van begin 20ste eeuw, situeren zich hoofdzakelijk ten noorden van het terrein, hoger op de helling. Hierbij werd soms Romeins materiaal aangetroffen.

- Op basis van deze gegevens kan aan het plangebied een lage archeologische verwachting worden gegeven. Gezien de bodemkundige (dun zandleempakket boven het Tertiair) en landschappelijke kenmerken (terrein onderhevig aan erosie) wordt een archeologisch niveau zeer ondiep onder de teelaarde verwacht. De inrichting van de huidige woning en tuin ging gepaard met een nivellering van de bestaande helling, waarbij voornamelijk in het zuidelijke deel van het plangebied (huidige woning en voortuin) afgravingen plaatsvonden. De kans is reëel dat hierbij het archeologische niveau is verstoord. Los van deze verstoring, is er bovendien meer kans op de aanwezigheid van archeologische sites op de terreinen hoger op de helling.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Alle gebouwen op het terrein worden gesloopt, met uitzondering van het losstaande tuinhuis in de zuidwestelijke hoek. De verharding rond de woning en de oprit worden opgebroken, alsook de tuinmuur. Er wordt een nieuwe L-vormige woning gebouwd centraal langs de oostelijke grens van het terrein. Er zijn 3 zones waar bodemingrepen plaatsvinden:

- Zone van bestaande bebouwing en verharding: sloop, bodemingrepen vinden plaats in reeds verstoorde grond.
- Zone van de nieuwe woning, kelder, inrit tot de kelder en nutsvoorzieningen: ca. 500m² ter hoogte van een reeds bebouwde en verharde zone, waar tot bodemingrepen tot ca. 2,5m diep zullen plaatsvinden.
- Zone tussen de woning en de tuinmuur: zone van ca. 600m² die wordt genivelleerd door middel van afgraving (gemiddeld 40-50cm diep) en ophoging.

Het plangebied kent een lage archeologische verwachting. De geplande bodemingrepen – die al bij al een beperkte oppervlakte innemen - vinden plaats in het zuidelijke deel van het plangebied, waar reeds een verstoring heeft plaatsgevonden. Hoewel de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met 100% zekerheid kan aangetoond worden op basis van het bureauonderzoek, is de kans bijzonder klein dat er in deze zuidelijke zone nog archeologische sporen bewaard zijn. Een verder vooronderzoek op een kleine zone (ca. 1000m²) van een terrein met een lage archeologische verwachting met reeds een verstoringshistoriek, zal geen relevante kenniswinst bijbrengen. Een verder vooronderzoek wordt omwille van bovenstaande redenen niet geadviseerd.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied is ca. 1km ten zuidwesten van de dorpskern van Essene gelegen. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de Bellestraat reeds aanwezig, op het plangebied wordt een tuin aangeduid, met in de zuidwestelijke hoek een woning. De tuin strekt zich verder uit naar het westen. Ook op de kaarten van midden 19de eeuw (Atlas der Buurtwegen, Poppkaart, Vandermaelenkaart) wordt deze woning aangeduid, deze valt net wel/net niet binnen het plangebied. Op de topografische kaart van 1891

verschijnt ten oosten ervan een 2de woning. Beide woningen zijn nog te zien op de topografische kaart van 1952-1958, maar op de luchtfoto van 1971 lijkt de westelijke woning niet meer aanwezig. Op de luchtfoto van 1979-1990 is een nieuwe, meer naar achter gelegen woning te zien in het westelijke deel van het plangebied, de oostelijke woning is nog aanwezig. Het terrein bestond op dat moment nog uit 2 aparte percelen, de rest van het plangebied is in gebruik als tuin/graszone met een bomenrij tussen beide percelen. Nadien worden beide percelen samengevoegd tot 1 perceel, en wordt de oostelijke woning afgebroken. De bestaande woning in het westen wordt vervolgens uitgebreid naar het oosten zodat de huidige configuratie bekomen wordt, dit is te zien op de luchtfoto van 2000-2003.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De inrichting van de huidige woning en tuin ging gepaard met een nivellering van de bestaande helling, waarbij voornamelijk in het zuidelijke deel van het plangebied (huidige woning en voortuin) afgravingen plaatsvonden. De kans is reëel dat hierbij het archeologische niveau is verstoord.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Gezien de bodemkundige (dun zandlempakket boven het Tertiair) en landschappelijke kenmerken (terrein onderhevig aan erosie) wordt een archeologisch niveau zeer ondiep onder de teelaarde verwacht.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Alle gebouwen op het terrein worden gesloopt, met uitzondering van het losstaande tuinhuis in de zuidwestelijke hoek. De verharding rond de woning en de oprit worden opgebroken, alsook de tuinmuur. Er wordt een nieuwe L-vormige woning gebouwd centraal langs de oostelijke grens van het terrein. Er zijn 3 zones waar bodemingrepen plaatsvinden:

- Zone van bestaande bebouwing en verharding: sloop, bodemingrepen vinden plaats in reeds verstoorde grond.
 - Zone van de nieuwe woning, kelder, inrit tot de kelder en nutsvoorzieningen: ca. 500m² ter hoogte van een reeds bebouwde en verharde zone, waar tot bodemingrepen tot ca. 2,5m diep zullen plaatsvinden.
 - Zone tussen de woning en de tuinmuur: zone van ca. 600m² die wordt genivelleerd door middel van afgraving (gemiddeld 40-50cm diep) en ophoging.
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Het plangebied kent een lage archeologische verwachting. Hoewel de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met 100% zekerheid kan aangetoond worden op basis van het bureauonderzoek, is de kans bijzonder klein dat er op de zone waar de bodemingrepen gebeuren nog archeologische sporen bewaard zijn.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Essene Bellestraat 225 (deelgemeente van Affligem, provincie Vlaams-Brabant), gelegen binnen woongebied, waarbij de som van de betrokken percelen groter is dan 3000m² en de totale oppervlakte van bodemingrepen meer dan 1000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 5376m² groot, het een bijna rechthoekige vorm en grenst in het zuiden aan de Bellestraat. Het terrein is noord-zuid georiënteerd en vertoont een getrapte helling van zuid naar noord. In de zuidelijke helft van het terrein is een grote woning aanwezig, bestaande uit meerdere gebouwvleugels en in de zuidwestelijke hoek een losstaand tuinhuis. Vooraan is een verharde oprit en voortuin aanwezig. De woning wordt via een bakstenen muur afgescheiden van de Bellestraat. Het noordelijke deel van het plangebied wordt ingenomen door een tuin met daarin enkele bomen.

Het plangebied is ca. 1km ten zuidwesten van de dorpskern van Essene gelegen. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 is de Bellestraat reeds aanwezig, op het plangebied wordt een tuin aangeduid, met in de zuidwestelijke hoek een woning. De tuin strekt zich verder uit naar het westen. Ook op de kaarten van midden 19de eeuw (Atlas der Buurtwegen, Poppkaart, Vandermaelenkaart) wordt deze woning aangeduid, deze valt net wel/net niet binnen het plangebied. Op de topografische kaart van 1891 verschijnt ten oosten ervan een 2de woning. Beide woningen zijn nog te zien op de topografische kaart van 1952-1958, maar op de luchtfoto van 1971 lijkt de westelijke woning niet meer aanwezig. Op de luchtfoto van 1979-1990 is een nieuwe, meer naar achter gelegen woning te zien in het westelijke deel van het plangebied, de oostelijke woning is nog aanwezig. Het terrein bestond op dat moment nog uit 2 aparte percelen, de rest van het plangebied is in gebruik als tuin/graszone met een bomenrij tussen beide percelen. Nadien worden beide percelen samengevoegd tot 1 perceel, en wordt de oostelijke woning afgebroken. De bestaande woning in het westen wordt vervolgens uitgebreid naar het oosten zodat de huidige configuratie bekomen wordt, dit is te zien op de luchtfoto van 2000-2003.

De gemeente Affligem, waar Essene deel van uitmaakt, is gelegen in een gevarieerd en heuvelachtig landschap, met de lager gelegen vallei van de Bellebeek in het zuiden en een hogere rug die de gemeente centraal van west naar oost doorsnijdt. De Bellebeek, of Alfene, stroomt ca. 500m ten zuiden van het plangebied en mondt ca. 3km ten westen van het plangebied uit in de Dender. Het plangebied bevindt zich buiten de vallei van de Bellebeek, op de overgangsgonden naar de hogere rug in het noorden. Het plangebied kent een stijgend verloop van zuid (+22,10m TAW) naar noord (+27,30m TAW). Deze stijging verloopt licht getrapt, dit is een kunstmatige aanpassing van het oorspronkelijk maaiveld ontstaan bij de bouw van de huidige woning en aanleg van de verhardingen en tuin. Er kan op het terrein enige vorm van erosie verwacht worden. Bodemkundig kan op het grootste deel van het terrein een matig droge tot matig natte zandleembodem met onbepaald profiel verwacht worden, met klei-zand op geringe diepte (ondieper dan 75cm). Deze bodems kenmerken zich door een minimale profielontwikkeling op

Tertiair materiaal, al of niet vermengd met residuair grint en afgedekt door een dun Pleistoceen zandleemdek.

In de omgeving van het plangebied zijn niet veel archeologische gegevens gekend, zo gebeurde er bvb. nog maar 1 recent gravend archeologisch onderzoek, op ca. 900m ten oosten van het terrein. Hierbij werden sporen aangetroffen die niet ouder zijn dan de late middeleeuwen. Enkele andere gekende sites, via veldkartering, cartografie of onderzoek van begin 20ste eeuw, situeren zich hoofdzakelijk ten noorden van het terrein, hoger op de helling. Hierbij werd soms Romeins materiaal aangetroffen.

Op basis van deze gegevens kan aan het plangebied een lage archeologische verwachting worden gegeven. Gezien de bodemkundige (dun zandleempakket boven het Tertiair) en landschappelijke kenmerken (terrein onderhevig aan erosie) wordt een archeologisch niveau zeer ondiep onder de teelaarde verwacht. De inrichting van de huidige woning en tuin ging gepaard met een nivellering van de bestaande helling, waarbij voornamelijk in het zuidelijke deel van het plangebied (huidige woning en voortuin) afgravingen plaatsvonden. De kans is reëel dat hierbij het archeologische niveau is verstoord. Los van deze verstoring, is er bovendien meer kans op de aanwezigheid van archeologische sites op de terreinen hoger op de helling.

Alle gebouwen op het terrein worden gesloopt, met uitzondering van het losstaande tuinhuis in de zuidwestelijke hoek. De verharding rond de woning en de oprit worden opgebroken, alsook de tuinmuur. Er wordt een nieuwe L-vormige woning gebouwd centraal langs de oostelijke grens van het terrein. Er zijn 3 zones waar bodemingrepen plaatsvinden:

- Zone van bestaande bebouwing en verharding: sloop, bodemingrepen vinden plaats in reeds verstoorde grond.
- Zone van de nieuwe woning, kelder, inrit tot de kelder en nutsvoorzieningen: ca. 500m² ter hoogte van een reeds bebouwde en verharde zone, waar tot bodemingrepen tot ca. 2,5m diep zullen plaatsvinden.
- Zone tussen de woning en de tuinmuur: zone van ca. 600m² die wordt genivelleerd door middel van afgraving (gemiddeld 40-50cm diep) en ophoging.

Het plangebied kent een lage archeologische verwachting. De geplande bodemingrepen – die al bij al een beperkte oppervlakte innemen - vinden plaats in het zuidelijke deel van het plangebied, waar reeds een verstoring heeft plaatsgevonden. Hoewel de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met 100% zekerheid kan aangetoond worden op basis van het bureauonderzoek, is de kans bijzonder klein dat er in deze zuidelijke zone nog archeologische sporen bewaard zijn. Een verder vooronderzoek op een kleine zone (ca. 1000m²) van een terrein met een lage archeologische verwachting met reeds een verstoringshistoriek, zal geen relevante kenniswinst bijbrengen. Een verder vooronderzoek wordt omwille van bovenstaande redenen niet geadviseerd.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://www.google.com/maps>
- <https://www.belledaal.be/essene.html>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Essene>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Beeld op het plangebied vanuit de Bellestraat (bron: https://www.google.com/maps).	8
Figuur 3 Zicht op een deel van de achtergevel van de woning, met zicht op de getrapte helling, het terras en de woning zijn duidelijk lager gelegen dan de tuin (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 4 Plan bestaande toestand (bron: initiatiefnemer).....	9
Figuur 5 Inplantingsplan nieuwe toestand (bron: initiatiefnemer).....	11
Figuur 6 Kelder- en rioleringsplan (bron: initiatiefnemer).	12
Figuur 7 Detail van het ontwerpplan, met in rood de huidige TAW-waarden en in groen de nieuwe waarden (bron: initiatiefnemer).	13
Figuur 8 Doorsnedeplan nieuwe woning (bron: initiatiefnemer).	14
Figuur 9 Terreinprofiel bestaande toestand (bron: initiatiefnemer).	14
Figuur 10 Terreinprofiel nieuwe toestand (bron: initiatiefnemer).	14
Figuur 11 Terreinprofiel nieuwe toestand met aanduiding van de inrit tot de garage (bron: initiatiefnemer).	15
Figuur 12 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	16
Figuur 13 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	17
Figuur 14 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	17
Figuur 15 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	18
Figuur 16 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	19
Figuur 17 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	20
Figuur 19 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	21
Figuur 20 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 21 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 22 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	23
Figuur 23 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	25
Figuur 24 Uitsnede uit de Ferrariskaart met benaderende aanduiding van het plangebied, detail (bron: geopunt.be).	25
Figuur 25 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	26
Figuur 26 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).	26
Figuur 27 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	27
Figuur 28 Uitsnede uit de topografische kaart van 1865 (bron: cartesius.be en NGI).	27
Figuur 29 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).	28
Figuur 30 Uitsnede uit de topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).	28
Figuur 31 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).	29
Figuur 32 Uitsnede uit de topografische kaart van 1952-1958 (bron: cartesius.be en NGI).	29
Figuur 33 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	30
Figuur 34 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	30

Figuur 35 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	31
Figuur 36 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	32